értő bíráim ti lehettek

SOÓS ZOLTÁN

SOÓS ZOLTÁN

Értő bíráim ti lehettek

ZRÍNYI KIADÓ
BUDAPEST, 1988

Készült
a Munkásőrség Országos Parancsnokságának
a megrendelésére

Fedélterv
Benkő Katalin

© Soós Zoltán, 1988

Kazi bátyám

EGY MUNKÁSŐRRE

Mindent vállal s bagó a bére.
Nem néz irigyen társa zsebére.
Néki hiszem: jövőnek él . . .
Szalonnázik. Vén kése éle:
félelmetes beretva-él.

(1970)

FÉNYECSKE

„Míg nem vagyunk odahaza
Mennyi lányból gyönyörű nő lett
Már jön a tél és lassan a
Szépségük majd elhagyja őket"

Apollinaire

Fényecske fürdik a Tiszában.
Tizennyolc éves múlt a *szentem.*
Felderítő századparancsnok
a híres Vörös Hadseregben.
Fényecske fürdik a Tiszában:
harcok szennyét senki ne lássa.
Kisinyovtól jöttek idáig.
Három hétig voltak beásva!
Fényecske fürdik a Tiszában.
Túloldalon sok náci ártány:
nem mernek lőni, hiszen fürdik
Fényecske, a kis partizánlány.
Tetves gönceit levetette,
mártózik hazai habokban.
Fényecske fürdik a Tiszában:
nincs puska-zaj, akna se robban.
Fényecske a Tiszába szállott,
nem törődve veszett veszéllyel:
sóvár, marcona századának
kemény hátraarcot vezényelt.

S Fényecske fürdik.
Félórára
vége a világháborúnak.
A gránátoktól szabdalt füzek
vesszői vállára borulnak.

(1973)

TIZENHÁROM VÖRÖS-ŐRÖK

Tizenhárom vörös-őrök,
még kilencszáznegyvenötben,
nagygyűlésre csinosodnak,
tizenhárman csak, nem többen.
Halász suszter, Kocsis Ferus,
Rózsa béres, Tóth napszámos,
meg a többi, sorba állnak,
tömött sorba, soruk páros.
Tizenhárom vörös-őrök
mendegélnek útközépen,
a kis fakó vöröszászlót
vén Sümegi viszi élen.
Vigyorog az Öreg-utca,
bámul, sunyít, gyűlöl, hallgat.
Menetelnek a rongyosok:
éltetik a néphatalmat.
Tizenhárom vörös-őrök,
tizenhárom drága öreg
ünnepel a Templom-téren:
ők a szónok, ők a tömeg.
Agyonvert testvéreikről
igen-szépen emlékeznek,
nagy proletár-forradalmuk
ügye mellett hitet tesznek.
Az internacionálét,
mint egy kálvinista zsoltárt
úgy éneklik — valamennyi
haj, be remegteti torkát.

— Kulák-porták kordona közt,
tizenkilenc óta őrzött
szent szándékkal hazamennek
tizenhárom vörös-őrök.

(1976)

ÁRVÍZI TÖREDÉK

Nem tiszteltem a munkásőröket.
A vattával kitömött pisztolytáskát.
És elhittem a néhány bősz öreg
jogosnak hitt vagy vélt siránkozását.
És nem szerettem őket, mondhatom,
ha Puhány úr, a főnök is belépett
— ki bölcsen sejti: miből lesz haszon —
és ügyét védi — hittem — nem a népet.
És mérges lettem rájuk, ha merész,
munkában edzett harcosok csak hagyták,
hogy glóriaként kétszínű vigéc
kobakjára rakja a Lenin-sapkát.
S ha a gyakorlat csak fontoskodás,
vagy hétvégi felnőtt-játék lett, hogyha
a „vérre menő" nagy bukdácsolás
után a harci pont a sarki kocsma,
szomorkodtam (ezt úgysem teszi más):
mi lesz — a látó sok rosszat tapasztal —
a nagy nemzeti összeborulás
közepette e „felhígult" csapattal?

A testvéréhez kegyetlen az ember,
akkor is, ha az épp nem érti meg.
Ha szépet lát, együtt örül a renddel:
bocsássatok meg szamosmentiek!

Hurkapástétom — bicskahegyre tűzve.
Utászcsizma a lábamon, nehéz,
iszap-csipkézte sátorlap nyakamban;
hihetetlennek tűnnék az egész,
ha nem fájlalná bal vállam az oltást,
ha nem égne a törés sarkamon,
ha nem rázna a hideg, míg a fáradt
rádiósok hangját hallgatom:
„Sólyom kéri a Sirály XLM-et!
Kevés a járőr . . .!" — már tíz éjszaka
alig aludtak, félálomban mondják:
„Sólyom kéri a . . . Sólyom kéri a . . ."
Hihetetlennek tűnnék az egész, de
kopogtatnak az új parancs-vivők
égő szemmel, sár-koloncot emelve,
legyőzve sodrást, fertelmes időt . . .
Mert dől a víz a Szamosból s az égből,
s Esze Tamás szép gimnáziuma:
parancsnokság, falain fölfeszítve
az elnyűtt, elázott egyenruha.
Mellette térkép: hol caplat a járőr,
hol van veszély . . . A zsúfolt tanterem
ma parancsokat visszhangoz, a fő tárgy:
H_2O — a pusztító elem.
Hihetetlennek tűnnék az egész, ha
az iskolai sánta asztalon
nem jeleznék a konzervek, a morzsák,
térkép-jelek, hogy itt az alkalom
megmutatni most, mennyit ér az ember.
Velem bicskázza a hadi kaját
egyenruhában, suta félcipőben
egy munkásőr fáradtan, ki saját
családját már egy hónapja nem látta.
Merre lehetnek? — három gyermekét
emlegeti, hej, harminc nap — a lábát
a gát-csupálta csizma marta szét.
Hihetetlennek tűnnék . . . Budapesten

a zsenik között ülhetnék szerény
delíriumban, pusztán azt figyelve:
presszó-asztalnál ki a nagylegény?

Gátat szakít a folyó. S esik egyre.
A vén istennek nem volt még elég.
Lábamon csizma, sátorlap a vállon . .
Otthon talán már kiderült az ég.

Arany szeplőidet a Nap
a fényre csalta, Cérna.
Kisfiunk kanalat harap,
te örülsz, s közben léha
párodra gondolsz, ki megint
eltűnt, akár az álom.
Hiszed: helikopterről int,
hiszed, hogy mindenáron
repül, mert beledilizett
a szelek gyönyörébe;
s ha nem repül, hát azt hiszed:
gumiruhában mélybe
hívták a búvár haverok:
buzgár-tömő, parázna
küzdelemre, széthányva ott
a ringyó-Szamos ágya . . .
— Arany szeplőidet a Nap
a fényre csalta, Cérna.
Didergek az eső alatt.
Buzgárok buboréka
pattan.
Lázas volt a gyerek,
tudom, hívott Kisgergő:
üzenem, hogy hazamegyek,
haza, én, vén tekergő.
Gázoltam bűzös pocsolyát,
jártam iszapban, sárban,
láttam száz emberi csodát.
Hazamegyek, kis társam!

A végítélet éjszakáját
hihetnéd ilyen iszonyúnak:
bokrok hínáros üstökébe
gabalyodtak a vízbe fulladt
jószágok. Oldalukra dőltek
— ó, iszap-hörpölő alázat —
ketté törve lajtorja-mankót:
megadták magukat a házak
és vízbe buktak, mint a gazda
bukott volna keserű daccal,
tarkóján mestergerendával,
hóna alatt két kismalaccal.
Szívéhez csomózva a porta:
„Ezt szereztem, ezt örököltem!"
— A munkásőregyenruhások
felnőtteket cipelnek, ölben.
Tűrve köpdösést, öreg átkot,
sajátjukat bár veszni hagyva:
mentették ezrek vagyonkáját,
ösztönből inkább, mint parancsra.
Láttam őket sodrásban vállig,
voltam velük a kripta-néma
falvak éjét ügyelve — mert a
hiénák ember-ivadéka
cinkosa lett a mocskos árnak,
s lopódzott, mint századok óta.

Csőre-töltött géppisztolyokkal
vadásztunk a fosztogatókra.

Meneküléskor
állt még a házam,
most itt kucorgok
sár-pocsolyában.
A rohadék víz
elsodort mindent.
Vagyonom helyén
szidom az istent.

Uram, mindenem oda lett.
Oda a bútor,
oda az állat;
most vertem agyon
veszett kutyámat.
Nincs egy eresz, ha
fejem lehajtom.
Maradék lajbim
ott lóg a gallyon.
Uram, mindenem oda lett.
Oda lett minden:
egyetlen földi
örömöm lenne
csak megdögölni.
Azt is hiába:
miféle fődbe
nyugodnék, mert hisz
nincs temető se!
Uram, mindenünk oda lett.
Vagyonom helyén
kucorgok árván:
autós uraknak
cirkuszi látvány.
Jönnek bámulni,
pofánkba lesni,
nyomorúságunk
fényképezgetni.
Büszkeségünk is oda lett.
Tátott szájukat
iszapba verném . . .
— Ni . . . ott a sárban
öreg szekercém!
Jó szerszám lesz, majd
éle: beretva,
akad deszka is,
törött gerenda . . .
Nékem már ez maradt, uram.

Rom-fal tövén kövér vályog.
Akvárium aranyhallal.
Egek szemén felhő-hályog.
Bútor-roncsok felett hajnal.
Fekete a rom-fal hátán.
Munkásőrök hétszer szólnak:
„Vigyázz! Bajt hozhat a csákány!"
„Kövér vályog, jó lesz ólnak."
„Feketéné, édes néném,
vízben állnak még a kertek!"
A bontók a falu végén.
Idegenben a négy gyermek.
Feketéné — jaj — nem békül.
Könnyeket nehogy fakasszon.
„Megvagyunk a bontók nélkül."
Párja, ő, s a szomszédasszony.
— Rom-halomba véres vályog,
egek szemén veres hályog:
két holtat sirat a hajnal.
Kiterített testük mellett:
síró férfi, síró gyermek
— s akvárium. Aranyhallal.

Küldessék e versem
Csűrös Andor bátyám
— zászlóaljparancsnok —
kémiatanárnak.
Együtt vágtunk néki
— mintha ma is látnám —
a vízben fuldokló
fekete határnak.
Reflektorunk fénye
habos sarat borzolt,
majd az iszapos víz
a platóig ért fel.
Utat tapogatva
mesélte: ki hol volt,
ki miképpen állott

szembe a veszéllyel.
Ki futott, a veszett
árt is megelőzve,
ki rejtőzködött, bár
rejtse budi, árok;
mit tett annyi káder,
s mit tettek legyőzve
„kényelmüket", mit a
munkásőr-tanárok?
Tették, amit kellett,
még annál is sokkal
többet — volt-e idő
mérni mennyit tettek?
„Izmaik már satnyák?"
Oklevelük: okkal
megdőlt aggodalma
a kétkezieknek.
Leplezte az árvíz
ki tanár, ki pásztor.
Hősök lettek mások?
ők is hősök voltak.
Nem tűrt a gát gyávát,
csak azt, aki bátor.
Ha parancsnok kellett —
hát parancsnokoltak.
— Kimondtad a törvényt,
Andor, nem felejtem.
Kimondtad a törvényt:
nem kérni, de adni!
Akit a nép küldött,
föléjük emelten
közöttük maradni,
sosem elszakadni!
— Így tettetek, öreg
népikollégista.
Csendben s nem azért, hogy
példátok kitessék.

Küldessék e versem,
küldessék, hogy tiszta
munkátok száz hőssel
együtt dicsértessék!

(1970)

DICSÉRTESSÉK

Dicsértessél, Óbuda szépe,
dicsértessél: nyugalmat hoztál.
Dicsértessél falatnyi gyáram,
elveszettnek vélt erős osztály.
Szülő-anyaként táruló test:
dicsértessél, sziget, te áldott,
s lomb-koronás öböl-öledből
születő hajó-karaván ok.
Dicsértessék minden szolgálód,
és dicsértessék minden géped,
dicsértessék szigorúságod:
rajtad nem tántorogva lépek.
Derűs doktorod dicsértessék:
elszállt a szétcincáló mámor.
Dicsértessél, én menedékem:
megmentettél a pusztulástól!

(1976)

Megnyugvás, szelíd tisztelet,
amely naponta elvezet
vélük elkeveredni.
Részük a munka „vastaga";
műhelyeik avas szaga
ózonomat jelenti.
Tűnt vagányságom végzete,
s kirekesztettség képzete
indít el reggelente?
S hogy pocak-eszű istenek
türelemre ne intsenek
hitemre fenekedve?
Ők szeretnek. (Vagy csak hiszem?
Zsebemben korhadó hitem:
szabdalt gumijú csúzli . . .
Hát ez mindenből kimaradt!
— Röhög rám cifra kirakat,
s én nem tudom bezúzni.)
— Tócsák tükrén, kormos havon
az utat végig baktatom
a hídon át a gyárig.
Dúdolva bár — de komoran,
s hogy elkap a munkás-folyam:
sodrása felvidámít.

(1973)

A REND MODELLJE

Tizenkét dühös ember
körülveszi az asztalt,
van, aki nagy szakértő,
van, aki *csak* tapasztalt.
Tizenkét dühös ember
ökle dobol az állvány
párkányán — szinte táncra
perdül a modell-bálvány.
A Rend bálványa: kunkor
csövek, cső-csápok bokra,
vörösen, lilán, kéken
kúsznak a motorokra,
fonódnak borda-ráccsá,
szivárvány-színt keverve,
egymáson átugorva,
egymáson elheverve.
Arányok! az ARÁNYOK!
ÉSSZERŰSÉG! — kutatja
átlátszó modell-testen
a Mérgesek Tucatja.
Bűvölik apró mását
a *készülő* remeknek:
minden tizednyi helyért
már-már ökölre mennek.
Tizenkét dühös ember:
— tizenkét hajó-részlet —
így teremt okos rendet,
vihart-bíró egészet.

(1973)

Eressz be, híd, engedj a gyárba,
nem vagyok fontoskodó vendég;
szükség lesz még ott krónikásra,
s ha akarod — én is lehetnék.
Eressz be, híd, a gyár-szigetre,
mint fiadat, régi barátot,
hiszen hajdani „játszi kedve"
— míg távol járt — komorra váltott.
Eressz be, híd, új beton-íved
— lépteim alá domborulva —
kopogjon át a gyárba: híved
csak ott találhat otthont újra.
Bátorságot csak ott találhat,
csak a vasbódék melegében,
csak a műhelyben, csak a társak
kéz-ropogtató tenyerében.
Életkedvét ott kapja vissza,
odaát őszinte a sóhaj,
ott hangja nem vánnyad hamisra,
összevetve eszmét — valóval.
Eressz be, hidam . . .
Nem eresztel?
Másképpen szól a gyár dudája,
bomlasztó vészektől az ember
odaát is egymást utálja?
És szelíd hang alig akad már,
s a munka iránti alázat
szitokká vált a munkapadnál?
Munkással mindenki packázhat?
Hogy nálamnál is komorabbak?
És fáradtak már „majd-majd!" várni.
míg zúzott hitükbe harapnak
újgazdagok villa-csodái?
— Eressz be, híd, a gyár-szigetre,
érettük verssel verekedni;
hangom — fogadják bár sziszegve —
sohasem hagyom berekedni.

(1973)

BIZALOM

Mikor átmegyek a hídon:
nem szabják meg, mit kell írnom.
Amikor iszapba tuszkolna
ítészi felkent makogás:
— Ne hagyd magad!
mondja egy villanyszerelő,
— Ne hagyd magad!
mondja a gorombakovács.

Intésükre — védőn — a bárkák,
öklelő hajók körém úsznak:
hallgatag kordon-koszorúnak.

(1973)

ÉRTŐ BÍRÁIM TI LEHETTEK

A 125 éves Ózdi Kohászati Üzemek dolgozóinak

Hegyeid nem ölelnek szebben
szülő-apám, bozontos gyáram;
kémény-pipáid öreg füstjét
nem szeretheti jobban nálam
emberfia a lomb-szakállas
Bükk-isten óvó tenyerében.
Olvadt-acél-szívű szülém — hát
méltóságodhoz visszatértem.
Húsz esztendeje lesz az őszön,
hogy a didergő hadiárva
kemencéid falai mellett
találhatott önnön magára.
Munkássá lett, mert így akartad;
munkást nevelni minden kóbor
kamaszból, ki a hadak után
oly keveset látott a jóból . . .

Göncöm helyett egyenruhába
öltöztettél, soha nem látott
szakmát adtál —, hogy ma is gyakran
álmaimban menetet vágok.
Mert hiányzik a pad, a szerszám:
— nem fedték el a borzolt évek —
daruid zsongító zajához
ne csodálkozz, ha visszatérek.
Ne csodálkozz, ha újra gyermek
leszek lábadnál, s okos, biztos
tartásért megszeppenve szólok
testvéreimhez — fiaidhoz.
— Örül a gyermek: nem öregszik
nevelő-atyja. Hej, be fényes
fickándozást míveltél, Ózdom,
vén szülém, százhuszonöt éves!
Kocsmád: oszlopos székesegyház,
koromba-fúlt viskóid helyén
tollászkodó paloták csokra;
telik a közösségi erszény.
Nyújtózkodol, öreg, legényes
frisseséggel mutatod: új itt
minden — míg pajzán kohász-markod
dombjaid szép mellére kúszik.
— Nyelvemen régi rumok íze.
Húsz év: gazdag, terített asztal;
dicsőségedre iszom, vén gyár,
gyermekedként, levett kalappal!

A proletár csak visszatér a múlthoz,
erőt nyerni, vagy megmérni: mit ér?
A volt kisinas áll most itt elétek:
ócskavas lett-é vagy edzett acél?
Értő bíráim ti lehettek, más nem,
hogy mivé érett kistestvéretek,
ki újra s újra visszatérni vágyik:
megköszönni, hogy fölneveltetek.

(1970)

Nem azt becsülöm, aki minden sódert
okoskodóan bevág — és darál;
míg nikkelezett tézis-imamalma
hol erre pördül — hol amarra jár . . .

Nem azt becsülöm, aki sanda szemmel
az előadó arcába mered,
és szájmozgását mímeli motyogva;
mert ő a káder, mert ő klassz gyerek,

de lelke mélyén jót köp az egészre:
„Csak nyögj, apuskám, s némulj el hamar;
az élet: pénz, és mellék-melók várnak,
s a mellék-melók után vár a csaj . . .”!

Nem azt becsülöm én, aki a főnök
kegyét keresve — normális eset —:
leplezve múltját, mindent végigül, hisz
ha jól domborít: normás is **lehet!**

S aki nem ért már semmihez, de még van:
(„nem saját bűne”) — és, mert élni kell,
hát azt figyeli: ki, mit, mikor és hol,
s a „tanfolyásról” ma ki késik el . . .

S akinél sikk az oklevél-tapéta,
mit beton-ülep gyűjtött, nem az ész;
és dicsőségét, míg szemléli báván; —
por lepi azt — és szívét a penész.

— Nem szájhősöké, nem megalkuvóké
ez összekuszált kor, s apró hazánk;
ne betlehemest játsszunk — kisdedekkel,
s ne csak zabára nyíljon ki a szánk,

hanem tegyünk. — Hisz tettünk eddig is már;
— lám, fáradt osztály, újra tenni kell! —
Amíg derűsen harácsol a polgár,
mozdulatunkra azért még figyel:

s e mozdulat? — az öntő, kocsma helyett,
hol snóbli-parti várta, s langy sörök,
és pacalpörkölt, és haveri dajdaj,
ahol a nép kedvére hőbörög . . .

s e mozdulat? — a kovács, kocsma helyett,
ahol az élet színessé fakul,
s e rózsaszínre lakkozott világot
nem képes elviselni józanul . . .

s e mozdulat? — a hegesztő kimászik
a karcsú testű, meztelen hajók
öléből, ahol aszalódott bőrén
hólyaggá érett, égő seb a csók . . .

E mozdulat? — a domborítók jönnek,
mint bibliai isten, oly szerény
valahány, hisz a bordákat, gerincet
ők alkotják — pár jóizmú legény . . .

És a munkás — a kopott öltözőből
feljön, tanul — mert mégis hinni kell!
Egy ország szennyét lemosva magáról:
MÁT latolgat: mert JÖVŐRE figyel!

— Van, aki írt vár sérelmére, pontos,
munkást becsülő, okos szavakat;
másik a harcot kérné számon: hol van
a harci tett, a harci feladat . . .?

A harmadik, csak elmereng a múlton:
hisz volt már eddig annyi idomár . . .
s most felsugárzik szívéből az igény:
háta mögött, s nevében ki dumál? . . .

— Csak azt becsülöm, aki nem sumákol,
ki hatalmát végül felérve ésszel,
vitába szállva új ál-okosokkal,
ha kell: ellentmondani is merészel!

(1969)

SÓLYATÉRI TÉL

Míg acél-dárdák állvány-ketrecében
fagyot lehel a döndülő hajó:
üreges teste vad harang-szavára
hangfogó leplet terítne a hó.
Téli idillé rendezné a munka
Rend-követelte jelenségeit;
elfojtaná köszörűk sikoltását,
s merre a lomha daru géme int:
beburkolná a konok kalapácsot.
a csend-parancsot kiterjesztené,
kioltaná az ív-hegesztők fényét,
jeget csiszolna lábaid elé.
Vihar-korbáccsal kergetné az embert
odújába, majd aztán játszana,
lenne a hanyattfeküdt hajó-bordák
mennyekből hullott pihe-paplana.
— Nem paplan ez, a tél kormos penésze,
pihés halál a ragyás vasakon . . .
Nem győz a tél. A fagy ellen haragvók
nevében szólni — csak ezt akarom;
a fagy-diverzáns ösztökél. Ki méri,
ki lesz velem, vagy ki lesz ellenem?

hisz a túlfűtött szobák jégvirágos
szemén át a tél nem könyörtelen;
sőt, szinte szende, ó, szűzi fehérség;
nagy igazságot Tél-úr ott kínál,
ahol a munkás odafagy a vashoz,
s a koksz-kosarak tűz-bokrainál.
Ott minden szólam elfullad a zajban,
s hogy tervezőnk mi újon centizik;
mert vakítja szemüket jeges orkán:
a szép meséknek felét sem hiszik ...
S a bódékban, ázott pufajka-szagban,
hol felhevülve a fagy-marta seb,
díszoklevelek kelnek cidri-táncra;
asztalt püföl a legtürelmesebb.
Emésztődnek: krajcáros bér-gatyázás
dühíti őket, s volt koma, aki
menekülvén a kétkézi melótól
fejükre hágva lenne Valaki.
Mert nagy varázs a sánta íróasztal
s kávé-illattal bélelt iroda;
— ... „No, elvtikém, hát elszakad a láncszem.
— múló emlék a telek szigora.
— Emésztődnek: a család vár a pénzre
s talonba téve bánkódást, süket
okoskodást, kezdik újra a munkát;
mert „állítólag" ez a becsület!
Sikta után egyenruhába bújnak:
a néphatalmat védik — s rendszerint
otthon csupán már félálomban hallják:
nagy sikkasztókat kaptunk el megint ...

Zárszó:
Amíg nevükben fennkölten acsargok:
(mintha csak jó pénzt érne ez a nagy
bátorkodás) — ott, lenn, a sólyatéren
homlokukra — biz ez ma már nem érdem —
vörös stigmákat bélyegez a fagy!

(1969)

VÍZTORONY

Ezüst bunkó a gyár fölött,
a gyár fölött ezüst ököl:
csillámló oszlopa mögött
a sólya népe früstököl.
Jelkép e fénylő víztorony,
jövőnk mocsoktalan jele:
oldódjék olaj, zsír, korom,
s gondjuk is oldódjék vele.
Gondjuk, mely tisztulást keres,
— dolgoznak, húznak, mint a ló;
fölnéznek: mikor permetez
elméjükre a tiszta szó?
— Ezüst bunkó a gyár fölött,
a gyár fölött ezüst ököl:
csillámló oszlopa mögött
háromszáz társam früstököl.
Vasbódék. Hőség. Réveteg
lelkemnek drága csámcsogás.
Egynek vallom — de mégsem egy
már-már a háromszáz kovács.
Kinek mi jut, azt früstököl:
konzerv, kolbász, szalonna, zsír.
Holnapra befagy az Öböl!
Sirályok körhintája sír.

(1973)

HEGESZTŐK

Kik önmagukkal farkasszemet néznek,
szöveg nélkül is sejtik: mi az ábra.
Nyúzott arcuk: hegesztő-pajzsba zárva.
Fütyölnek nekik botfülű zenészek.

Ívet húznak, s az acél megbűvölten
olvad össze, amíg jaj-lila-sárga
varrat-patak naponta újra szántja
homlokukat a fekete tükörben.

— Hallják meg: isten, mártírok, pincérek:
a tükrön át csak a lényeget látják!
Sokan a pajzsot régen odavágták:
lángos-sütőnek álltak. Vagy sintérnek . . .

Önmagával szemez a gyöngülő szem.
Önmagukat győzködik: semmi baj még,
nincs semmi vész, véletlenek a balhék
— bizonygatják már szinte eszelősen.

Fölbámulnak az entellektüelre;
míg menő papák pénzén róluk ontják
szózatukat ultra-balos okoskák:
hitüket féltve — sorsukat rühellve.

— Hegesztő-tükrük lelkem tükre: megszűr
rózsaszín sugárt, hamis fény-nyalábot.
Mindaz, ki csinált szivárványra vágyott,
hiába bámul tükrükön keresztül.

— Hinnének minden okos parancsszónak.
Jelentkezzék, ki látna náluk jobban!
Homlokukon varrat-patak. — Titokban
önmagukkal is egyre gyanakvóbbak.

Mégis, hitem a hitükből virágzott,
s görcsös vágyam: — mondjátok: nem hiába! —,
hogy hegesztenék össze ezt a kába,
már szétesésnek induló világot.

(1970)

Nélküled vak uszályok
raját ki szedi ráncba?
Naponta megcsodállak
folyók pisze pipája.
Ki terelgeti őket
hidak szűk terpeszén át,
hogy úszó, drága terhük
megtalálhassa célját?
Naponta megcsodálom
ésszerű tömzsiséged,
láttalak megszületni
— s legyen bár öndicséret —
mi teremtettünk téged,
erőt néked mi adtunk.
Országok rakománya
hogy ne késsen miattunk:
most elbocsátunk, indulj
uszály-fiaid tolva,
vár rád a Duna, s vár rád
az Ob, Jenyiszej, Volga.
Indulj, gyalog-csodálód
pillája félve rebben
az erők vadulásán
dübörgő gépteredben.
Indulj, megverekedni
faggyal, folyami vésszel,
s kösd össze népeinket,
te Óbudai Ékszer!

(1975)

Megrendelték, hát írok Önről,
románcot írok, Asszonyom.
A stílushoz — mi jobb körökből
ragadt reám — ragaszkodom.

— Külváros. Múlt. Nyögő ereszték.
Kormos virág gépek között:
Kegyed sorsát így jellemeznék
tömegközlési eszközök;

s külön, e célra gyártott hanggal
méltatnák Önt és életét,
hogy Angyalföldön Ön az angyal,
imádja két szép gyermekét;

és mindene a férj, a drága,
s a Munka, mindenek felett,
tudásszomjának nincs határa,
s túlon-túl megelégedett!

— Megrendelték, hát írok: íme,
ez lesz ötödik versszakom,
mily bátran felel rím a rímre
ez alkonyati napszakon;

s kész áttörni hanghordozásom
a téma karantén-falát:
bármely protokoll-fogadáson
joggal mutathatná magát:

mert Önnél szebbet nem szerettek,
Önért mindenre kész vagyok,
hisz Önnel ívfények szemeznek
s hunyorgó kígyó-varratok!

Ha Ön lenne ott, fenn, a fényben:
Ön előtt földig hajlanék,
s tikácsolna irigy dühében
a belvárosi dajna-nép.

— Miért nem ád pufajka helyett
nagyestélyit a vállalat?
kérdem százszor, míg itt tekergek
gyáron belül és láb alatt.

Miért henyét ruház a munka,
igazság ez? — latolgatom:
nem sikk még a csincsilla-bunda
sem gyárban, sem gyakorlaton!

Nem sikk a ruha-pompa porzó
mezőkön és kásás havon;
nékem — tanúm a harci-korzó —
az Ön fazonja szebb fazon.

Pokolba dámák dísz-kalapja,
Kegyed egyénibb, kis hamis:
merész fej-ék a Lenin sapka
s ékszer a vörös csillag is.

Amíg a lady öl-dögöcskét
vonszolva osztogat kegyet:
egyenruhába rejti testét
s géppuskát sétáltat Kegyed!

Megrendelték? — Meg kellett írnom!
S az szégyenünk vagy szégyenem,
hogy „megrendelve" cím virítson
az Önről szóló éneken?
Pertuk vagyunk — tudom, hibáztam,
hogy ennyi ÖN-re sor került,
írásom azért pántlikáztam:
e *hátatfordítósdi* lázban
Önözni úribb, korszerűbb.

(1976)

BALLADA A CSENDES BÁDOGOSRÓL

Lehetne öntő: rotyogó vasak
morcos dajkája, kormos keverője;
duhaj kovács: üllőket emelő,
szikrákat köpő fémnek felelő,
dacra daccal, bölcs erővel erőre;
lehetne minden vándorló vasas,
ki új-ra éhes, telve tenni-vággyal —
legyen közülük hősöm az okos
eszmékre szomjas, Csendes Bádogos,
ki százhét éve indult egy iszákkal.
Jól tudta: mester itt már nem lehet,
hát búcsút intett céhe ketrecének,
a legényegylet játékainak,
hol szöszmötölő kézmíves-fiak
tettektől tiltva inkább csak beszéltek.

S bizsergetően országút simult
talpa alá a *valcoló* legénynek.
Hajtották szesznél szédítőbb szeszek:
békés bádogok, makacs lemezek
titkát ígérő, villogó remények!

— Ausztriában büszke kupolát,
Berlinben zord meg vidám vízköpőket
mesterkedett a kóbor proletár;
itt domborít, ott tálat cizelál,
lábast adjusztál vagy csöbör-fedőket.
Ezüstbádog, rézbádog, fekete,
fehér, hullámos, sima-bőrű bádog!
Minden városban új fortélyt tanult,
remekeivel együtt alakult,
eszét csiszolták külhoni barátok.
Szegődtek hozzá eszmék, új hitek.
Szakegylet lett otthona-iskolája.
Értelmet nyert a fárasztó robot,
ha vándorútján rácsodálkozott
a szervezkedő proletár világra.
Emberségben, szolidaritásban
gazdagodva, hét évet gyalogolt át.
S követté tette kora igaza:
visszatért, hogy a tanyasi haza
eszmélésével kösse össze sorsát.

— És vad csaták a választójogért!
Hej, szakegyletek gőgicsélgetését
félelmetes hangorkánná tevő,
követelő, tömegbe-zárt erő,
méreg: szétvetni urak érverését.
— Törni-zúzni kergette Vérvörös
Csütörtökön a szaktársak halála,
míg gyász-fáklyaként — látta — hogy lobog,
tőből kitépett lámpaoszlopok
helyén a roppant, gáz-táplálta máglya.
Szervezkedés-börtön-szervezkedés,
miközben testét kardlap záporozta.
Remények csúcsa: Tanácshatalom,
hogy léket vágott a börtön falon,
ragyog-e fény a Csendes Bádogosra?
Ragyogott. — De már indult ezrede,
nem rettenve a kilátástalantól.

S mikor Tiszába bukott a csata:
mint annyi ezer bús vörös-baka,
lemaradt minden emigráns vonatról.

És újra börtön. Mert *egyszer* ütött:
ezentúl folyvást mindig őt ütötték.
Testén beforrhat — hitén nyílt a seb;
hát lett gyanakvóbb, lett még csendesebb,
s csak várta az új diktatúra jöttét.
Nem harci póz vagy hőzöngő beszéd
vezette őt húsz esztendőnyi perben.
Tengődés helyett: munka, s rendre: bér,
s ha munka van: nagyobb darab kenyér:
kis örvény-csaták béklyózott mederben.
Egy a tömegből: dolgozott tovább.
Ha terhes lett a megjátszott alázat,
ha követ tépve fojtó gát szakadt,
élen kiált: „Vasas, ne hagyd magad!" —
míg frontra vitte a büntetőszázad!

De átszökött a Csendes Bádogos,
ott, hol fásultak százezre veszett el.
Várta haza, mint édes anyaöl:
a „MI GYÁRUNK", a sziget, az öböl.

S együtt tért meg a Vörös Hadsereggel.

*

Sablon-szorító ólom delfinekkel
fodrozott, sötét kikötő a rajzpad.
Önállósul a műhely-éjszakában
a szerszám, mit a fények eltakartak.

Lemezvágó nyiszog, csövek tutúlnak,
a présgép dobbant, s nagyot lélegezve
a ventillátor önkedvére pördül:
fényt permetez a zengő rézlemezre,

a zenét verő makacs kalapácsra,
a kézre — mitől éppen felrobajlott
egy domborodó fém-köpeny — s a fejre,
mely méricskélve a lemezre hajlott.

Komor rendész rándul az éji zajra,
aztán bólint a bádog-zendülésre:
száz napja cinkos titka már a gyárnak
a bádogosok összeesküvése;

kik vételeztek három lap vörösréz
lemezt — harminc szabad évet megérve —,
s küzdelmüket jelképpé kalapálni:
adták a Csendes Bádogos kezére.

Hegesztőpisztoly füttyös tűje sétál,
nyomában finom, téphetetlen varrat.
Kalapács-nyelvvel harangoz a mellkas:
kondul, idéz, múltakat visszahallat.

Romokból nőtt hazát, tartó hatalmat,
mit annyi munkás szenvedése ácsolt,
száz évnyi hosszú utat, mit a Csendes
Bádogos e szoborig átkopácsolt.

Most alkot. Ma is egy a milliókból.
Csak közvitéz. Csak örökös bizalmi.
Emelték volna: — Szédül a magasban,
mondta — posztja itt *igazán* hatalmi.

Tizenegy brigád lesi láthatatlan.
Tizenegy brigád, *értük* mindent vállal.
Kopácsol: kabátráncok rendeződnek,
véső babrál a hetyke kis szakállal,

fényesedik a homlok, minta nélkül
simít az arcon, apróz kalapálva:
ahogy a lélek vázlat-rajza diktál,
ahogy álmában rég megkomponálta.

— Kedves szülöttét látta már szoborban:
vörösmárványban, kőben, nemes ércben,
látta: harsánynak, zordnak, bölcs vezérnek,
és látta entellektüel mezében.

Dísz-tribünök felett, zászlós magasban,
hol — Napnak háttal — arc nélkül tekint szét.
— A Csendes Bádogos most szobrot alkot:
a munkás proletár-arcú Leninjét.

*

Áll a szobor a hajógyári parkban.
A hajnal morcos munkását köszönti.
Azok naponta úgy köszönnek vissza:
igaz szobor. Kedvesebb, mint a többi!

Velünk élő, szigorú szemű mester,
ki panyókára vetett nagykabátban,
arcot fürkész, két műhely közt megállva,
mert van még gond a kis és nagy családban.

Mögötte még mállott-falú a műhely.
Ő hunyorog. S mi tudjuk, hogy miért.
Áll a szobor a hajógyári parkban.
Jólérzi magát.
Hazaért.

(1975)

HALASI KARÁCSONY

Nevük sem volt még, s őrizték a gyárat.
Kezükben stanga, hökkent kalapács.
A szédült ország „kicsi a rakás"-
iszonyatára nem volt magyarázat.
A kapuk előtt ágált a gyalázat.
A hit parancsa volt csak, semmi más
passzus, vezényszó, sorakoztatás.
Jöttek, akiket százszor megaláztak:
Nagy Október fiai, elfelejtett
vörösőrök, erdő mélyére rejtett
„gitárjával" a bányász-partizán.
Szerveződtek szakíthatatlan körré,
fojtó marokká, taglózó ököllé,
lecsapni s győzni minden bandián.

Nemadjuk!-földek, Mienk!-üzemek
fiai kaptak fegyverre-kaszára.
A Hit-Parancsnok toborzó szavára
öltött formát a munkás-hadsereg.
Örök-őrség. — Míg polgár szenveleg
s kókad lustán kihízott horpaszára —:
nappal a munka terhét hordja válla,
este a fegyvert. Nincs oly rettenet,
mely tántorítná: tűz-víz szelídül,
hátrál előle — s az sem menekül,
ki fondorkodik, hogy ügyünknek ártson.
Ha megfárad: olajos fegyverét
fiának nyújtja, ki helyébe lép,
méltón — tanúm légy, halasi karácsony!

Határőr-vértől piros a fenyőfa.
Veszély-rakéták riasztón-hatalmas
csillagszórója rettenti karácsonyt!
Halas környékén ordas. Ember-farkas!

Rejtheti erdő, boglya, csutkakúp is,
gyanútlan fészer, külteleki hajlék.
Vasutast gyilkol, rokkanttá sebesít.
Kever magának vadnyugati balhét.

Ember bizalmát mázolja mocsokkal.
Ünnep ezüstjét keni feketére.
Fenyőfa fénye: gyászt jelez a gyertya.
Munkásőr-egység indul bevetésre.

Fegyveres hajtók köre hurkolódik;
munkás és rendőr, határőr-katonák:
bandität űznek, rejtekhelyek százát
túrják — fürkészik a vad lábanyomát.

Hóval vakítva, fagyos széllel verve,
szűkülő körben setteng a toportyán.
Három szülének rém-mozi az ablak:
lesnek — Jaj, Ott van! Átlohol a portán!

Sugár meg Molnár: munkásőr öcséim
őrzik az utcát, fagyva-havazódva.
Lakoma mellett hagyták a családot,
mikor is — egy éj, tíz éj múlt azóta? . . .

A gyilkos ordast őnékik jelentik.
Lesznek üldöző járőrré: utána!
Fut a két munkás, rettegést csitít és
aggódást ébreszt kettejük futása.

— Állj, mocskos állat, szégyene a népnek,
elfajzott féreg! Állj! állj! Kezeket fel!
Görnyed a veszett s futtában, kapásból
Sugár szavára felesel a fegyver!

Arcuk mellett csap sorozat a falba.
Rohan, az Állj!-ra rá se hederítve.
— Tűz, a bitangra!
Markol az magasba . . .
Szőlőkarók közt rándul, leterítve.

Kiskunok földjén fekete karácsony
enyhítse gyászát áruló halála!
Fiú hőstette: — jó kézben a fegyver! —
hálaként szálljon vissza az apára!

(1976)

GOROMBAKOVÁCSOK

Részletek

— Szigetek, öblök vas-szagú világa,
hajók bölcsője, külvárosi táj.
Ki hű hozzá: biztonságát kínálja
annak a parton, üzemben, szikár
darui alatt, s kint a sólya-téren,
hajó-csontvázak állványos tövén,
hol a munkások teremtő kezében
okos formát ölt, domborul a fém.
Ki hű hozzá, csodáit néki tárja:
— az öblön épp egy gyors rocsó fut át,
s a rajt didergő költő íme, látja
a vén dajkává szelídült Dunát.
Beton-falak uralkodnak szeszélyén,
lilás szeplőket festett az olaj
bőrére és örvény kavarta mélyén
egyre csak épül a szerszám-korall;
szerszámok, miket fagyos szél csavart ki
a kezekből és vert a mélybe, le,
s egymás hátára nőve lettek holmi
eltévedt halak vízi-dzsungele.

— A dokkok mellett nagy utakra épült
hajók várják, hogy útra keljenek,
s a Duna — karcsú testük alá békült —
hátán vigye őket, hogy tengerek
s óceánok adják majd kézről kézre:
— a nagy hajók közt bár ha csemeték —
de elvihessék végül, célhoz érve,
e külvárosi táj üzenetét.
— Szigetek, öblök vas-szagú hatalma,
szigora — ívfénnyel szemez a Nap —:
itt nincs halandzsa, álszent makogások,
és reng a föld a gorombakovácsok
gólem-lábú gőz-pörölye alatt.

Alharcosok,
hamis krónikások
gügyögését elfojtani, hej!
kérdeznek a
gorombakovácsok:

„Ví-gan-po-fáz-tok-a-míg
gé-pünk-a-célt-i-do-mít;
vö-rös-ár-nyunk-a-fa-lon:
a-vé-rünk-e-ha-ta-lom!
Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!
Rengj-csak-rengj-gyá-ri-szi-get:
szívünket ki érti meg?!

Ívfények sugár-ökle csapja szembe,
sziszegjenek rá vágópisztolyok;
aszalja Nap, agyát a fagy dermessze
annak, ki kínjaikon fintorog,
és azt hiszi: pár derűs hazugsággal

e *hígult* osztály majd beéri, és
hárító pajzsként a nevét citálva
folyhat a harács és a törtetés.
Tömpe orrú tolóhajók, komótos
személyszállítók, gyors rocsók, merész
ívű daruk türelmes teremtői;
a költő figyel: életét betölti
munkátok szépsége s szavatok őrzi
e szárazföldi képzelt tengerész.

— Szigetek, öblök vas-szagú varázsa!
Boldog vagyok, e kemény emberek
között leltem nyugalomra, barátra —
ismernek engem, és megértenek.

*

De az erőt
mi adta, hogy
a kávéházi asztalok,
az ima-malom pörgetők,
az ékes-szavú törtetők
világát végleg hagyjam ott? . . .
Miért, hogy kényelmes viták
unalma, s azért-is-hibát-
keresés kancsal öröme
elmémet nem kötözte le? . . .

Mi késztetett, mi volt az ok,
hogy ringyók, stricik, maszekok
csömörig szapult csapatát
a Kor-Ügyésznek adjam át;
tudva, hogy aprócska tetű-
játékuk rövid életű?

Mi volt az ok, hogy nem leszek
potya-pénzekért „jógyerek",
ki úgy hordja a hangfogót,

a pocsolyában pancsolók
között, mint szép kitüntetést;
s a tél-tavasz-nyár gügyögés
„probléma-mentes" ügye, és
pártatlanság a kenyere,
s nyávog a modern nyenyere.

— Két éve újra itt vagyok,
a satuk, esztergapadok
régismert otthonában, hol
nincs képmutatás, protokoll;
s a gondban fáradt emberek
között a volt inasgyerek
a tisztességet — emberi
formában — újra megleli.
S mert belül meg nem változott:
mint aki sosem távozott
közülük — úgy adnak kezet.
. . . Örök-horgony, tartó-kapocs,
erős-gyökér-emlékezet,
segíts, hogy elmondhassa most
méltóképpen a visszatért:
a munkás gondját, örömét!
Mert róluk a
galaktikák,
tejutak, transzcendens világ,
— ködösítésre — ősködök
misztikumába öltözött,
nyavalygó elme-kórosok
képzelmeibe bujdosott,
s a Soha-bajom-ne-legyen
címzésű parnasszi hegyen
lila homályba rejtezett
költészet —
elfelejtkezett.

Emlékezet,
erős gyökér,
naponta újjászülő vér,

tartó horgony, örök hitel,
szigorú kényszer: szólni kell,
segíts hát szólnom, s a magam
sorsáról, sorsukról beszélve
igaz legyen minden szavam.

Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését elfojtani, hej!
kérdeznek a
gorombakovácsok:

„Ví-gan-po-fáz-tok-a-míg,
gé-pünk-acélt-i-do-mít;
vö-rös-ár-nyunk-a-fa-lon:
a-vé-rünk-e-ha-ta-lom!
Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!
Rengj-csak-rengj-gyá-ri-szi-get;
szívünket ki érti meg?!

*

Emlékezem.
Köszörült acélnyárson
töpörödik a szalonnadarab.
Sziszegnek forró
nagy üst-kaptárakból
pillanat-éltű szikra-darazsak.
A kemencék mind zömök óriások,
a szájuk szélén salak-nyál csorog:
fém-eledelre,
ásvány-csemegére
tátog sok éhes, lángnyelvű torok.

— Ott kuporgunk mi: három olvasztár s én,
esztergályos, aki „néha ír";
amíg kezünkből
kolbászon átszűrve
puha kenyérre csepereg a zsír.
Csutkatövek füstízű szalonnáit
emlegetem, s a görbe nyársakat,
amiken sültté,
éretté szédültek
a telderekú diófák alatt.
— Öcsém, figyelj! — jó nyárs a görbe nyárs is,
de fáról-hasadt, s nem munkált acél;
ez a nyárs nyamvadt
tűznél már nem ég el,
s ha kell, másra is jó a hegy, az él. —
Hej, te nyárs,
te acélnyárs,
egyenes:
zsírban edzett,
élesre köszörült
dárda;
hogyha baj van,
képébe
fenyegess
minden bitangnak:
folyékony acélnál
megsülhet a
hája.
Kenyeremhez vasízű szalonnát és
hitemhez erőt adtak, hogy dalom
elmondja bátran,
mit sokan felednek:
hogy a mi vérünk ez a hatalom!
Emlékezem.
Szikrák, szavak, tanácsok
szép ötvözete bennem sistereg.
Emlékezem, szalonnát ott sütöttünk:

traverzek, tankok,
sínek, traktorok
tűz-takarójú,
rengő bölcsőjénél —
acélnyárson, akár az istenek.

*

Emlékezet,
erős gyökér,
naponta újjászülő vér,
tartó-horgony, örök hitel,
szigorú kényszer: szólni kell,
segíts hát szólnom, s a magam
sorsáról — sorsukról beszélve
igaz legyen minden szavam!

Igaz legyen. Tanúimul szegődnek
a műhelyek s a sólyaparti tér;
igaz, ahogy már másodszor talál rám
s köszönt e gyárban fagyával a tél,
hol jéggyűrűben hallgat a hajótest,
s a műhelyek, a csarnokok havas
kobakján szürke bokréta a füst, és
fagyos sebekkel támadó a vas.
— Okos munkák, hülye garázdaságok,
hivatalok és álcás buktatók
után — lassan két esztendeje nézem,
hogyan születnek sorra a hajók.
Hosszú út volt, kohóktól, martinoktól,
hosszú nagyon, míg elértem ide,
hogy a közösség tartós melegében
új erőt nyerjen az ember hite.
Jöttem meleget kérni mint a vándor,
s szerény erőmhöz mérten: adni is;
szót váltani megfontolt öregekkel,
hogy — forró fejjel jónak vélt — hamis
utakat messze-messze elkerüljek;

s apám helyett apáim legyenek.
Igaz szóért szíveteken kopogtat,
bölcs öregek — az önfejű gyerek!
Mert van, akiknek eszük nincs, csak múltjuk,
s az ösztön itt már régen nem elég:
megváltozott a táj, a gyár, az élet,
megváltozott a munkás és a gép.
Szakadékká nőttek a repedések
gyémántnak hitt, volt igazságokon.
Hogyan felel meghökkenő fiának,
kérdem, hogyan ez osztálynyi rokon?
Mi a válasz, ha életünkről kérdez;
milyen lesz majd: kuszább? szebb? mostohább?
miképpen robbant új energiákat
a nagy feladvány: *Hogyan most tovább?*
A sorsunk néha
féligkész hajókat
idéz elém: a legöregebb ács
kiált: lánc pattan, drótkötelek zengnek,
és sistergő, robajló suhanás,
pezsgősüveggel orron verve, zúgva
— hatalmas hurrák, gyönyörű igék —
csattan, s szökőár nő, mely felkavarja
az öböl szennyes, poshadó vizét.
Aztán csak ring, míg szemfüles propeller
vonszolja s buta bárkák bökődik;
majd árnyékozva oldalát a kőfal:
mozdíthatatlan bakokhoz kötik.
És vár és vár: motorra, bölcs parancsra,
hallgat benne az ígért végtelen . . .
Mikor dübörög végül fel a mélyén
a nagy motor, a fényes értelem.
Sorsuk kutatni, életükről írni:
szívem szerint a legszebb feladat,
hol reng a föld a gorombakovácsok
gólem-lábú gőz-pörölye alatt.

Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését elfojtani, hej!
felelnek a
gorombakovácsok:

Vígan pofáztok, amíg
gépünk acélt idomít;
vörös árnyunk a falon:
a vérünk e hatalom!
Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!
Rengj csak, rengj gyári sziget:
szi-vün-ket-nem-ér-ti-meg:
ki-úgy-for-gat-ja-a-szót
hi-va-ta-li-ka-szi-nók
mé-lyén-mint-a-volt-u-rak
s-ló-gás-ban-pél-dát-mu-tat;
mond-ván-mun-ka-fe-gye-lem
csu-pán-mi-köz-tünk-le-gyen.

*

Vad dudaszó,
korareggel.
A gyárkerítés fekete kőfal;
szúrós szögeit rozsda
festi barna-pirosra . . . torz vonalak,
csak átbuknak rajtuk a napsugarak.
Olajos,
megmerevült overállok szekrények keskeny
fenekén

kuporognak. Szinte zörögnek a testen,
s helyükön
cserében otthoni ruhánk és voltunk hever.
Szigorú,
szigorú a munka, egész embert követel.
— Dolgozunk,
szűkszavúan vagy hallgatagon, hiszen élnek homlokunk
higany-cseppjeiből még elegen, s beszélnek helyettünk
sokat is, ha kell, ha nem kell. Mikor nevünket röpíti,
lobogtatja magasra a dal, vagy az ünnep, arcunkra
mosoly merevül. Tudjuk mi hangszórók nélkül erőnket.
Szívünk apró, lázas darabkáiból épül a jövő,
és dübörgő rakéták döbbennek az égre.
Unokáink
nyugodalmas boldogságán igyekezve magunkat
nem kíméljük (kihasználja: nevet a polgár),
míg recés körmünkbe harap a cigaretta.
— Dolgozunk.
Sanyarún sokszor, de bízva. Felőlünk félhet atomos
végítélettől ez az idegbeteg élet.
Nem félünk.
Ilyen halált nem mér ránk a hálátlan holnap, mert akkor
a pusztulást acsargó csahosok is elpatkolnak.
— Dolgozunk.
Agyunkból majdan bolygók közt hidak nőnek.
— Dolgozunk.
Konok urai, s szolgái a jövőnek.

Szép dudaszó.
Hunyorogva
kibuggyanunk a tavaszi fényre,
gyomrunk zsíros ebédre, —
zsongító pihenésre vár az agyunk . . .
Siettet a gond:
és belerohanunk
a város körkörös,
vértelen
ütőerébe.

Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését elfojtani, hej!
felelnek a
gorombakovácsok;

Vigan pofáztok, amíg
harcunk jövőt idomít;
vörös árnyunk a falon:
hatalmunk nagy hatalom!
Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!
Rengj csak, rengj, gyári sziget!
Szí-vün-ket-az-ér-ti-meg:
a-ki-nem-vesz-tet-te-még
i-gaz-i-rá-nyát-hi-tét;
a-ki-mint-a-vad-lu-dak
é-ke-e-lő-re-mu-tat
s-mi-kor-el-fá-rad-az-ék:
ú-jak-vált-ják-a-ve-zért.

*

... Szomorúságom okai,
emlékei gyertek;
lányok, vidám pajtások,
régi társak,
kik nem tudtátok kikerülni,
eltaszítani szerencsésen
ölelését a halálnak.
Szomorúságom oka, Edit,
emlékezem mozdulatodra,
mosolyodra;
keresem a régi szerelmet:
hova tűnt arcod,
szép lábad,
olajtól röstelkedő körmű
ujjaid csokra —
hova tűnt gyönyörű melled?
Te, örök kamasz-csodáink
sugaras titka,
csitrik közt anyányi-szépség,
képzelt szerelmeinkhez
te voltál mérték.
Fantáziáink istennője,
árva szerelmünk otthona,
menhely;
testeden gépállat-harapta
sebhely ...
Kinek a vétke,
hogy álmodott csókjaink oltárát:
melled
az esztergapad letépte.

Szomorúságom
oka, Kohász,
idézlek téged:
kinek rángó féltestét
a kohó torka
beharapta,
s lábait,

nemiszervét:
a tű-fogú tüzek leették.
Idézem a Vidám Szerelőt,
akit recsegő fogaskerekek
halálra martak.
Idézem a Két Rakodót,
akiket a zuhanó, izzó
érc-halom ölt meg,
mert tenni akartak...
Idézem a Lakatost,
akit a villanyfúró
halálra sújtott.
Idézek minden holtat;
idézem a munka mártírjait,
köznapok döbbenetét,
mindazokat,
kik múltunk hősei voltak.

Idézlek
Villanyszerelő,
ki elektronok örök karaván-útjait igazítva
maradtál —
proletáranya-szülte: —
setét újkori Krisztusként
a vezetékekre feszülve:
— mert tanít a régiek
becsülete még:
emlékeimbe beleégve
úgy élsz:
a munka
megszenesedett
fekete
feszületeként.

Idézem
az Olvasztárt,
ismeretlen testvéremet,

— példája örök élet —
aki a fortyogó üstbe bukott és
iszonyú, lila lánggal
elégett.
Az acéllá vált munkást *idézem*,
a folyékony fémmé lényegült emberi arcot;
akit zokogó villanymotorok
emeltek, s vittek, vittek,
hogy beledermedt a csarnok.
Idézem az ágaskodó kokillák
megtelő gyomrát,
a szörnyű képet:
a fröccsenve belezubogó
ember-acél-ásvány-keveréket.
Idézem az acéltömbökbe
tömörült férfit — rettenetét
fületekbe kiáltom;
idézem a kréta-ákom-bákomokat
az öntecs-oszlopokon:
PISTA I
PISTA II
PISTA III
Idézem a hengerek hatalmas
sikolyát, mikor nyújtani kezdték
az emberrel ötvözött fémet;
idézem a tankok páncélját, síneket,
drótköteleket, ekéket;
szónokok pulpitusának türelmes szögeit,
tartókapcsait —
ó, ki tudja, PISTA teste mivé lett . . .
Idézem a fegyverek halálos acélját:
PISTA drága vérével gyúrva,
idézem a fegyvert:
mit az osztály,
ha kell, majd kézbevesz
újra.
Idézem
a régi napokat,

idézem a példát, a
küzdés örömét:
tőletek kapott kincseimet,
el nem vehetik tőlem;
köszönöm a példát,
a küzdés örömét,
köszönöm,
hogy embert neveltetek belőlem,
s *köszönöm,* hogy így emlékezhet
a hajdani kisinas a gyarra:

Múltunk
— mert közös múlt ez —
nem volt azért
hiába.

Nézzétek csak, testvéreim:
jönnek a kicsi öregek,
jönnek;
mindenkinek köszönnek.
Jönnek a bölcs öregek,
a görnyedtek,
a drága apókák:
jönnek, s a híd bordás deszkáit
araszolva róják . . .
(Hej, azok a régi
csikó-lábak megkehesedtek,
az inuk fárad:
„de azért egy-két tohonya
fiatalt
még átugornának —"
nevetnek.)
Nyugdíjas öregapáim, veteránok,
jönnek:
hívásra, levélre,
vagy anélkül;

törődött arcuk kisimul,
fontoskodóvá
szépül.
Bekocognak
az üzem szigorú, rácsos
kapuján,
— mögöttük üget a kaszás,
dehogy a kaszás!
a csontváz-kalapácsos:
jaj-szóra, óvatlan
botlásra várva; —
és ők virgoncan
beszöknek előle a
gyárba!
Zsörtölődnek zord portásokkal
„hogy már be sem engedik
őket";
pedig, hozzák magukkal
a régi lendületet,
a harcos időket.
Régvolt májusok
zöld-örömét,
gyönyörű dallamait,
a munka tiszteletét —
s a sztrájkok
ember-vér-vörös
döbbenetét.
— És jönnek a kicsi öregek,
jönnek:
derekukból a csúzok
és minden nyavalyák
messze-szöknek;
szemük kitisztul,
derekuk jegenye a
műhelybe érve.
Nékik
a fekete kőfal
emlékek
piros kerítése . . .

Domborodó, gömbölyded
leány-tomporra ha találnak:
fickósan odacsapnak,
a lányok
visongva kacagnak:
— pirulásuk ajándék —
a fiúk morognak,
de tudják — ez már
csak játék.
Amerre járnak,
simító kezük nyomán fölfénylenek
a rokkant szerszámok és
mozogni vágynak.
Simító kezük nyomán:
— kölyökkori szenzációik:
— ma köhögő öreg masinák —
fiatalosan duruzsolnak;
energiájuk újjáéled.
Csak az öregek komorodnak:
hát csak ennyi az emberi test,
a szív, ez a satnya motor,
a kéz, ez a béna daru,
túlélik a gépek?
Hát ilyen rövid munkaidő
ez az élet?

— Ó, ti öregek,
ti ismeritek s tisztelitek
valójában a munkát,
a füstökkel kevert ég
opálos súlyát,
a közösség derűjét, biztonságát,
s idegeket összefogó
fegyelmét!

Körbe járjátok a műhelyeket,
beszélgettek a szerszámokkal,
fintorogva pereltek

a fiatalokkal,
a boglyasokkal,
a trombita-nadrágosokkal,
a szemtelenekkel;
s titokban mosolyogtok:
hisz már ébred bennük az
igazi ember.
Figyelitek
— mester-vitézek —
figyelitek:
tarkóra vágott
sapka-sisak-kobak-cilinderüket,
ördögi gyorsaságukat,
biztos kezüket —
s tudom: ó, igen tetszik néktek
— de nem mondjátok.

Dicsőség néktek, öregek,
titkotok értem,
s szívemben kivirágzik,
s ahogy hiányzik
néktek a gyár, nékem is
úgy hiányzik.

Körbejárom a műhelyeket,
beszélgetek a szerszámokkal,
perelek a fiatalokkal,
a boglyasokkal,
a trombita-nadrágosokkal,
a szemtelenekkel —
s titokban mosolygok:
már készül bennük az
ember;
a holnap,
viszik tovább példáitokat,
emlékeiteket
— ezer ölnyi kormos virágot —
és viszik görcsös verseimet

lázadásaimat
s tudom, hogy „kibrusztolnak"
egy tiszta,
hazugságtól-mentes világot.

Dicsőség néktek, öregek!
Tisztességeteket e méltatlan
sorok köszöntsék:
érzem, pusztulásotok lenne,
ha egyszer megszűnne
ez a végső mozdulásig
élő gyárhoz kötöttség.

Dicsőség néktek, apáim!
Utatokat én gyarló,
vidia-törő-volt-kisinas
boldogan járom,
ha nem tenném,
lenne:
némaságom,
lenne:
halálom!
Szigetek, öblök
vas-szagú varázsa,
boldog vagyok: e kemény emberek
között leltem nyugalomra, barátra,
ismernek engem és megértenek.

(1965)

Az öregek itt hagynak minket,
vörös idők konok tanúi;
töretett Cseka-igazolvány,
pár okmány, félbemaradt ulti,
szép mozdulat a munkapadnál,
sárgult fénykép, érdemrend — s végül
harcukból mi marad: szemérmes
hitük — csak ez marad emlékül.
S kalandjuk, mely mesévé érett:
„. . . . s aszongya Dzerzsinszkij továris:
vörös magyart az élre . . .!" — így volt,
de harcuk ki vívja tovább is?
— A halált tőlük messze űzném,
akár ha fél életem árán,
bölcs tanácsuk igen hiányzik
— ugye, testvérem, Kazi bátyám?! —

s puritánságuk, mely legendás,
karakánságuk, s az a hősi
belevalóság, mi a régi
nagy igazak hatalmát őrzi.
Örökségük már rátok szállott,
hiszen sok itt még a gazember,
sunyi kibic, nadály-rokonság,
hajtókájukon hamis rendjel;
pusztítanák és kihasználnák,
mit az öregek — csendőr-kardlap
és fehér bitók árnyékában —
akartak, és újra akartak!
A mételyezőt én a vének
parancsára kardélre hánynám . . .
De néked higgadtabb hatalmat
kell képviselned, Kazi bátyám.

A forradalom egyszeregyét,
immáron logarléccel mérik,
s a jövőt: (sajna?) nem rohamban
vívjuk, hajrát hajítva égig;
minket a számotvető elme
radar-ernyőjén felsugárzó
okos jelek parancsa nyugtat.
Szünnyad a tokba-csavart zászló . . .
A fegyvert súlyba téve nézzük:
igaz út egy, vagy végül hány van?
S hiszünk, akár a veteránok,
hiszünk megint — megújulásban.
Hogy hitünk végre ne csorbuljon,
igaz lelkemre így kívánnám,
ahogy — tudom — te is kívánod,
kövér testvérem, Kazi bátyám!

A harcod te is megharcoltad . . .
Látlak vidám kovács-legénynek:
nagy-hírű erőd kényes mének
patáján lett gyönyörű bélyeg.
Majd hívott a munkás-közösség:
mozdony-csapágyak, hajtó-rudak
izzó reve-zuhatagában
az eszmét, bizony, úgy tanultad:
gőz-pörölyök dübörgésében . . .
(Kazi, figyelj, most egy-két finom
fickó nyafkán elhúzza száját;
példád nem vájt-fülüknek írom . . .)
— Ha volna pöröly-nyűvő isten
— ki hited adta — azt imádnám;
lennék én ékes szavú papja,
s te a püspököm, Kazi bátyám!

Aztán feszülő hajó-bordák
mestere lettél, aki óvja,
hogy hullám-bikák öklelése
ne tehessen kárt a hajóba' —

átváltoztál hajó-kováccsá.
A domborodó hajó-borda
— acél-köpenyt feszítve — álmod.
akaratod világgá hordta . . .
— Parancsnok lettél, majd pufajkás,
sorozatot lőtél az égbe,
s géppisztollyal kezedben, vártad:
a szentségit! legyen már béke!
Hős Bojti őrnagy szakaszában
Gólem voltál. — Én, mintha látnám:
őrzöd, mit már sokan eladtak —
a néphatalmat, Kazi bátyám!

Köztünk élsz. Egyszerű maradtál.
A jó kaját, a jó piákat
nem veted meg — tudjuk mi, testvér,
ezért rád rossz szót nem kiálthat
senki — — — hisz gyilkos izotópok
idomárja vagy: velük vallat
szemed hegesztést: jól simuljon
hajók acél-bőrén a varrat!
— Üdv neked, öreg diagnoszta,
nagy-szívű munkásőr-parancsnok!
Tudod, hogy rólam leperegnek
álszentektől kapott parancsok;
de ha te szólítanál egyszer,
teljesítem életem árán:
az öregek szép igazáért
rohamba vihetsz, Kazi bátyám!

(1969)

BÉKESSÉGET!

Hogy az elfojtott férfikönnyek,
hogy a fájdalom szobrász-kése
a búcsú szomorú jelét a
megilletődött arcra véste —

zavartan téblából az ember:
fél évszázad egy munkahelyen! —
s ez elkérgesedő világban
talán utolszor, de kitártan,
vágya támad, hogy ünnepeljen.
Fél évszázad! — döbben belé, míg
körülte megállnak a gépek,
és torok-szorító derűvel
ünneplő inget ölt a műhely:
tiszteleg öreg mesterének.
Itt vannak mind, akik becsülik,
a munkapadok peremébe
kapaszkodó morcos satuk közt:
inasai, számos segéde,
és itt vannak a régi társak,
megbecsüléssel, hogy kitárják
ötven esztendő munkás-gondja
után, a csendes nyugalomba
vezető utak kapuszárnyát.
Felnevelt ezernyi szakembert.
Habokat szel hatszáz hajója.
Pihenni megy, igen, s örökké
emlékezni a dudaszóra,
a zajra, a kábel szagára,
és itt élt hajóács-nagyapja
meséire, büszkeségére,
az öböl szivárvány-vizére ...
Pihenni megy — bár itt maradna!
— Sokan elhagyták már a gyárat.
Sáfárkodni a munkás-léttel,
sáfárkodni a munkás-múlttal,
ha a jólét elébük térdel.
Azóta hiányolják őket
a műhelyek, a régi társak;
gügyög a megszépítő távol,
s bizony a protokoll-szobákból,
az ablakból klasszak a gyárak ...

— Fél évszázad; ő visszajön majd
talán naponta — visszavárják:
csendes tanáccsal igazgatni
a hajók kusza idegszálát,
az elektromos-vezetékek
ér-rendszerét, s a kábel-hálók
szövevényét kibogozódni . . .
— Pisze orrú tolóhajók, s ti,
szállítók, messzi vízen járók,
s fáradt gerincű gőzös-bárkák,
álljatok le egy pillanatra:
nyugdíjba megy a mester, aki
reflektor-szemeteknek adta
szeme fényét, s energiáját
forrasztotta a testetekbe,
hogy jó teherrel, ne hiába
fussatok a vízi világba,
vad folyókra és tengerekre!
— A hajók lokátor-tükrében
tükröződjék ma az ő arca,
ahogy itt ül, a munkatársak
között, könnyeit visszatartva;
emberségét a mélység-mérők
mérjék, s szigorú pontosságát
az ajándék: a hajó-óra,
mely nem késett ötven év óta,
híven követve a gazdáját.
Kísérje hajó-kürtök hangja
hazáig, nyugalmat kívánva.
Legyen majd méltó követője
unokája s dédunokája.
— Mondják, civilben híres böllér —
hát juttassék néki az élet:
levágni sertés-regimentet,
sonkát, kolbászt — s ha már pihenhet:
emberhez méltó békességet!

(1969)

Azt nyökögöd: bonyolult
a világ? — Faszikám,
sikerült bizonyos fene
régi uraknak s új uracsoknak
összekuszálni.
Színeit, elfelező
kontúrjait is fondorlatosan
sunyin átmaszatolták
hóka-lilára.
Működtetik egyre a
vak meszelőket,
a pemzli-fejű janicsár-
hadakat bevetették:
álcázni a gangraenát,
az üszök-feketét,
s vele párban
gyanús hitelű csali-színné
átpamacsolni a tiszta-fehéret.
— Azt nyökögöd: bonyolult
a világ, majd
szerte-nyekerged, hogy
szövevényes képlete
kerget a gázvezetékhez:
a kétkezi munka lenézett
sánca mögé menekültem.
Meglehet, édesöcsém,
hisz a VÉGEKEN én az
alap-magyarázatokat
kutatom, ahol is még
látni a vad-feketét
s makulátlan a
tiszta-fehéret.
Meglehet: ott a világ is
másképpen bonyolult,
hiszen arra nem tekeregnek
a hivatalos agy-programozók,

meg az összekuszálók,
a pemzli-fejűek, a szarkeverők.
— Végezetül, ama kárpátok-
beli „sáncra" kiállva,
és letekintve az általad
emlegetett micsodára:
mondhatom, édesöcsém,
a TE hóka világod
nem bonyolult, hanem éppen
mani-de-mani-de
manipulált!

(1978)

A VAJDA FÁJA

Harminchét fokban, ember-nyelő hóban
döntötte a fát kilenc kun favágó.
Ünnep környékén kedvük lankadóban:
dercés a lélek, távol a családtól.
Jussát az erdő könnyen nem ereszti,
de tisztást várnak a földkotró gépek!
Ünnepet ülni, pulyát fegyelmezni,
kéri kilenc kun, hogy hazamennének.
Telepi főnök: ezüstfejű Vajda
(ragadvány-cím ez — igaz neve: Németh)
véli, hogy otthon vész a kilenc balta,
s vétója visszatartotta a népet!
— Vágták az erdőt, még nem is morogtak,
ám olyan irtást nem látott a környék:
motor visított, fémfogak ropogtak
törésig! Mintha sorsukat gyötörnék,
úgy hadakoztak a Zbrucs folyó partján,
ádáz iramuk legenda azóta:
pökhendi tölgyek, szívóskodó gyertyán-
vitézek dőltek, fulladtak a hóba!

— Tavaszra fátlan, tar lett a vidék — de
a pucér puszta közepén egy gőgös,
magányos szálfa nyújtózott az égre
fenyegetően, vén volt és göcsörtös.
Jön ám a Vajda, kerüli nevetve,
fölötte vastag, gallyazott faágak,
évődve-félve néz a kun szemekbe:
„Hát ez itt mire?" — „Mire?! Hát magának!"

Helyén ma már bőgő kompresszorok
űzik a földgázt csőkígyóba zárva —
emlékeinkben csak ott ácsorog
a hajrá jelképe: a Vajda Fája!

(1978)

ORENBURGI SZONETTKOSZORÚ

Trombitás Istvánnak

1.

Nemcsak a nagyság, szám-csodák, LEG-ek:
kétezerhétszázötven kilométer;
ágya: a Volga, Don, Dnyeper és Dnyeszter,
lápok füzére, erdőrengeteg.

Nemcsak a képen törlő méretek:
kétmillió tonnányi acél fészkel,
Ázsiából indul s Ungvárig ér el,
átlépi száz út, tartja hegynyereg . . .

De az *egység,* a „kékláng-hadgyakorlat":
százmillió köbméter földet forgat
hét nemzet, s hol e cső-gigász vezet,

fölenged ember, rideg környezet,
formálható lesz, mint az engedékeny,
kezes beton az acsarkodó télben.

2.

Kezes beton az acsarkodó télben,
sátrak alatt az ötös szakaszon:
nyavalygás helyett győzni a fagyon,
hogy munkáshajlék legyen idejében!

SzállásCsinálók hada, sose-tétlen:
nincs fagyszabadság, nincs nem-akarom,
csak hajrá-munka és zord alkalom
túllépni szokott otthoni szeszélyen.

Nincs áskálódás, fúrás: valahol
idejövet a „hungária-kór",
e vad métely eltűnt a balfenéken,

s úgy dolgoznak a tisztult magyarok,
hogy pisla hírük ismét felragyog
lábra kelt dombok, mocsarak tűntében.

3.

Lábra kelt dombok, mocsarak tűntében
mennyi feszültség, kudarc, próba vár.
Fürkész a falu, figyel a határ:
e zárt világ megméri őket. Ében-

szín órjás varjak tanyáznak a szélben
tekergő fákon, tengernyi madár.
Moccanatlanok, bár motor darál,
magyar szó harsog, gép vonul: idétlen

lánctalpasok, Volvók és gép-zsiráfok
s nyüzsgő emberboly — eljöttek világot
látni, keresni: pénzt, új életet?

Volt, ki múltjától futott, mást a társa
csábított vagy a teremtés varázsa,
a Nagy Kalandra épült képzetek.

4.

A Nagy Kalandra épült képzetek
földet kapartak számos diplomára:
tanárnőt sirat árva iskolája,
mert konyhalányként tripla pénze lett.

Kérgesednek kifinomult kezek.
Elektromérnök görnyed a lapátra,
és pincér, fodrász, technikus csinálja
azt, amit otthon mélyen megvetett.

A kaszti gőg, lám, alázatra kókadt
a szívekben, s új csoda így adódhat,
hogy a szabolcsi kubikos-gyerek

után, gyakorta édes úri hölgyek
mossák a vécét! — Álmélkodnak völgyek
s a vatta-párát majszoló hegyek.

5.

A vatta-párát majszoló hegyek
még emlékeznek az első csoportra:
busz-konvojukat vak eső locsolta,
zötykölődtek tudós szakemberek.

Esernyő-erdő lepte a teret
körben — belül az ünnepeltek csokra,
szóözön hullt didergő magyarokra,
a szél-pofozta eső csak esett!

És hátulról az ernyők útrakeltek:
két „bárka" védett minden ünnepeltet
az előlegzett barátság hevében.

— Meg ne fázzon a vengerszki, hiszen
csak sártengert lát s nem tudja, milyen
a Kárpátok karéja napsütésben.

6.

A Kárpátok karéja napsütésben
vagy zúzmara-lepelben: csodaszép!
Ám rút ribanc, ha fejreáll a gép
a szakadékos, jég-csapdás hegyélen.

— Húznak ezerszám, nyáron, tél-sötétben:
trélerek, Rábák, hogy legyen elég
panel, hús, friss sör. — A pilóta-nép
gödör-cselező kínjait megéltem.

Cidri rázott: ó, közúti morál!
Sziszegő fékek, síró kerekek.
Lánctalpon jár a lámpátlan halál.

„Soha többé! Csak még *egyszer* elérjem
az úticélt!" — riadt rákmenetek
mondatják *másfél* esztendeje vélem.

7.

Mondatják másfél esztendeje vélem
út-zűrjeim a szitkok szavait:
a kisokos nagyokost alakít,
ha szokatlant lát, nem köti szemérem.

Bár számos furcsa dolgát ma sem értem:
(mely meghökkent vagy mosolyra derít)
morgásaimat feloldja szelíd
ámulatom e naív-tiszta népen.

S ámulat, morgás: bizony, alig várom,
hogy újra-újra átkeljek a hágón
s enyéimmel megint együtt legyek,

mint az az ács, ki szabadsága teltén
csak izeg-mozog, s tán kimondja, mint én,
hogy otthonomból most *hazamegyek!*

8.

Hogy otthonomból most *hazamegyek:*
jelenthet Husztot és Bogorodcsánit,
vagy Guszjatyin jeges szigora csábít . . .
Ó, csikorgó telepi reggelek!

Vallatnom kell a szobaszegletek,
-falak irányát, polcok figuráit,
ablakom melyik égtájról világít? —
kitalálni: most hol is lehetek?

Hazamegyek: itt testvérként fogadnak,
haza: köztük e szó nem ócska máz,
haza: mert hitemnek értelmet adnak,

a párttagság itt nem foglalkozás.
És hadova nem juttat senkit élre,
hanem a férfimunka, az a mérce,

9.

Hanem a férfimunka, az a mérce
— remélhetünk még — példa is lehet,
ítélet sok-sok itthoni vigécre,
ki csak fanyalog és munkát temet.

— Mintha a vándor kubikosok vére,
baráber-ősök, ezermesterek
virtusa, mindent-bíró szenvedélye
igézte volna meg a telepet,

ahol is fürkész „detektív" a doktor,
és azt vigyázza, hogy a lázas „fondor
melós" ne lábon hordja ki a bajt;

ahol a gyengébb is igyekvő része
e nagy egésznek s önkedvére hajt.
mitől a mű méltó a büszkeségre.

10.

Mitől a mű méltó a büszkeségre:
szemfényvesztés-e, csalafinta csel?
Külföldi vírus támad az egyénre
hazánk határát alig hagyta el,

s kint úgy ügyködik, ahogy mindig kéne?
Felelősségtől „duzzad a kebel"?
Kompresszorházak ékszer-tündöklése
jelzi: a CSÍN-t még nem feledte el.

S a lakás LAKÁS és nem hiba-tárlat,
falak boldog lakókért kiabálnak
(nem támoszlopért), s ha ez sem elég:

az ajtó zár! ablak nyílik! — ez egyszer
nincs bújócska a lelkiismerettel:
mitől pucoltak vissza a henyék.

11.

Mitől pucoltak vissza a henyék
oly sebesen, ki-mi kergette őket?
Gyakran a jóbarát: „Ebből elég!
Lépj le, öcsi! Hülyítsd a felmenőket!"

Vagy rettegték a munka „jellegét":
kivitelező hajszol tervezőket?!
Rosszak a tervek? Hát minél elébb
kockás papíron újjáteremtődtek!

Haza, ha küldik — akár csak piciny
hiba miatt — egy-két pökhendi *team*
ma is kotolna rajta. — Így hatolt át

a buktatókon, „Bízzuk ezt magunkra!" —
jelszóval, s törvényt teremtett a munka
és az a fészek, a telepnyi ország.

12.

És az a fészek, a telepnyi ország:
a mocsárra varázsolt kényelem,
hol a *szünetjel* elszorítja torkát
s a „munka hőse" bőg egy levelen;

hol nem átkozta senki még a postát,
hol felfokozott minden: szerelem,
öröm és bánat és belevalóság,
s százak csüggnek a vendég gyereken.

Az a megízlelt közös akarat
feltölti-e itthon a mocsarat?
Higgyük: sokaknak adott újra példát

a közösség képére komponált
telep — s majd ahhoz méri otthonát,
hol úgy él, alkot, kormányozza sorsát.

13.

Hol úgy él, alkot, kormányozza sorsát,
hogy létrehozza bölcs szabályait:
1. jobb munkára hiába lazsnakolják
szóval a munkást, duma nem segít;

2. fizesd meg méltón: majd úgy végzi dolgát
(a családot nem tartja el a hit);
3. mellék-melók erejét ne rabolják;

4. kotródjon, aki kárunkra lazít;

5. vésse agyába a kinti: a társak
a hátországban készenlétben állnak
cserélni, hogyha valaki lelép!

Ment hát a munka — ki pótolhatatlan? —,
küzdött a hóban, kötésig latyakban
a bennlakó, mint itthon illenék.

14.

A bennlakó, mint itthon illenék,
megtérve ugyan tartja-e a mércét,
vagy bűvkörükbe vonják a herék,
s ügyeskedéssel fiaztatja pénzét?

Lehet, erős lesz, lehet, hogy elég.
Ám láttam kint a gyermek büszkeségét,
amint apjához igazítva léptét,
bandukoltak az újkori mesék

kék-ezüst-narancs kompresszor-csodái
alatt, láttam az atyát magyarázni:
az ő munkája ez a műremek!

— A cső, meglehet, régen összeroppan,
de a legenda él az utódokban,
nemcsak a nagyság, szám-csodák, LEG-ek.

15.

NEMCSAK A NAGYSÁG, SZÁM-CSODÁK,
LEGEK,
KEZES BETON, AZ ACSARKODÓ TÉLBEN,
LÁBRA KELT DOMBOK, MOCSARAK
TŰNTÉBEN
A NAGY KALANDRA ÉPÜLT KÉPZETEK,

A VATTA-PÁRÁT MAJSZOLÓ HEGYEK,
A KÁRPÁTOK KARÉJA NAPSÜTÉSBEN —
MONDATJÁK MÁSFÉL ESZTENDEJE VÉLEM,
HOGY OTTHONOMBÓL MOST HAZAMEGYEK!

HANEM A FÉRFIMUNKA, AZ A MÉRCE,
MITŐL A MŰ MÉLTÓ A BÜSZKESÉGRE,
MITŐL PUCOLTAK VISSZA A HENYÉK.

ÉS AZ A FÉSZEK, A TELEPNYI ORSZÁG,
HOL ÚGY ÉL, ALKOT, KORMÁNYOZZA
SORSÁT
A BENNLAKÓ, MINT ITTHON ILLENÉK!

(1979)

Igen. Ismét az „orenburgiak"
emléke. Éjjel védnökeim arca
világlott fel az álom videoján.
Az a munkásőr kubikosbrigád.
A szénfaltól indultak Ukrajnába,
hogy ama híres gázvezeték pástján
ott legyenek a legjobbak között.
Igen. Megint csak ők jöttek elő,
a nagy munkában kétszeres irammal
tüsténkedők — a bányászbecsület
egy párban a munkásőr-büszkeséggel —;
sikták után a pihenést is dupla
örvendezéssel fogadók, kedélyes
beugratók s vad móka-bajnokok.
— Ők lettek kinti patrónusaim.
Jelenem szánva, tintázó, szivacs-
múltamat méltó derűvel becsülve
„vigyáztak" rám: „Az absztinens poétát,
a feldúlt határt járva el ne nyelje
Bogorodcsáni iszaptengere!"
Ők legyintették félre estelente
a hőzöngők, a leitatni-vágyók
orrom előtt imbolygó poharát:
„Ő már megitta a magáét, pajtás,
kínálj csak minket, nekünk még nem árt!"
— Hej, hogy tiszteltem hallgatólagos
szolgálatukat a telepi rendben:
fegyvertelen sétafikának tűnő
járőrözést hétvégi éjszakákon,
s a nagy bulit, ha mentek összeszedni
rajcsúrozó, a külföld mámorától
(s bunkós vodkától) szédült fiainkat!
Elöl pattog a kis századparancsnok
(akkor telepi párttitkár), mögötte
géppuskása: egy drága, dörmögő,
szívlapát-markú „emeletes bányász".

Némely összetört étterem okán
már várja őket a helybéli „Yard";
s hol könnyen elzúg egy-két apai
detoxikáló nyakleves, magyar
legényeink bántatlanok — csak őrük
szemléli szinte sajnálkozva őket:
„Reszkessetek, csolovekok! Elindult,
jön értetek a komisszárotok!"
Szentül hihette: hatalmas verést
„szakítanak le" majd a bús garázdák,
s a telep felől törő csontok és
bányászpofonok zaját hallja máris.
Pedig, ha tudta volna . . . nem pofon
taglózta le a fickókat, de csendes
morgás: „Még egy zűr — és mehetsz haza!
— Igen. Ismét az „orenburgiak".
A bányászbrigád emléke, magával
vonva a múltból tartozásaim!:
A megíratlan földalatti strófák
egy-két sorát, képek foszlányait;
halott tárnák csendjében az ijesztő
pattogó hangot, amikor a föld
ölelésében a deréknyi támfa
ádáz erőtől szálanként szakad;
régi bányák kúszásra késztető
szűkösségét, beroppant főtefák
cápa-vicsorgását a riadt fényben;
a Farkaslyuki bánya tapadó
feketeségét, Somsály barnaságát;
a sikta-kezdést, a halkan csicsergő
karbidlámpák kígyótáncát a hosszú
sorban lefelé igyekvők kezében;
szénízű öreg meséket, a múltat;
a csillehúzó — és örök sötétben
baktató — lovacskák balladáját.
— Meg kéne írni mindent rólatok!
Meg kéne írni „fogadott apám",
Oravec István bányásztemetését!:

A perecesi hegyek összefont
tenyere mélyén, mikor már örökké
tartó siktára aláeresztették
azt a legendás bányalakatost:
sírközökben, hegylejtőn, hegygerincen,
óriás körben háromezer ember
énekelte a bányász himnuszát!
Meg kéne írni mindent rólatok!
A mát s a holnap férfiasodó
üzemeit: *Mányt,* vele *Nagyegyházát:*
ámuldozásom katlanát. A kasból,
ahogy kiléptem, lenn, az aknaaljban,
nagypapa-bányák meghajlást kívánó
tárnáira emlékező szemem
mit észlel, ím: „eocén-székesegyház"
munkát dicsérő templomcsarnokát!
— Igen. Újra az „orenburgiak".
Patrónusaim! Kubikosbrigád!
Merre vagytok? Nem tudok rólatok.
Örökkévaló a bányász-szerénység?
Ha baj van: csendben feljöttök a mélyből,
törvényt tesztek, *prizmát raktok a forró*
gesztenyéből másoknak — rágicsálják
s játszanak véle, mint a hülyegyermek.
A pompázó kitüntetéseket
átengeditek a nagy szófosóknak,
pipiskedjenek, ahogy jólesik.
S ha látjátok, hogy minden rendben van
az ugra-bugra felszíni világban:
mint annyiszor már, felgyúlnak a lámpák,
indul a kas, a kisvonat a föld
méltóságos artériáiba;
a szénfalhoz, az utált és imádott
vágatokba, mert ez a becsület,
mert nem pofázni kell itt a melóról,
de csinálni, míg bírja a tüdő!
— Hősök voltatok mindig is. Ma már
bevallhatom: fekete isteneknek

hittelek titeket kiskölyökként
a gigászi széncsata idején.
Az ám, a széncsata! Feledhetetlen
emlékét, lám, a mai mocskolódók
kitörülnék az agyunkból, mi több:
titeket is kitörülnének, hogyha
nem illetek az adott, pillanatnyi
gazdasági vágyálom-skatulyába!
Míg aztán itt a jajveszékelés.
Ha melléfog az ügyeletes űber-
okos: megy ám a ciróka-maróka,
az engesztelő: „Jaj-be-jó-hogy-vagytok-
jöjjön-a-szén-legyen-mit-pazarolni!"
Bezzeg, mikor bezárták azt a sok-sok...

Patrónusaim? Példaképeim!
Ti, a teremtő tisztesség utolsó
szerény vitézei, hát: JÓ SZERENCSÉT!
— Ha szétnézek e kapkodó hazában:
tebennetek bízom már egyedül!

(1985)

Fegyvertestvérek

Felhő-kutyák tülekedtek
körbenyalni a Hold-tányért.
Küskökény felügyelő úr
elindult Kákó cigányért.
Növendék-zsaru a lelkem,
naiv is még — bárha bátor;
meg nem válna semmi kincsért
— alváskor sem — pisztolyától.
Zsernyák-inas, kicsi kíber;
nagy-szándékú üldözője
minden bűnnek — Rabló Kákó
lenne első bűnözője . . .
— Rabló Kákó, hát mit tettél?
Nem féled a Jézus Krisztust?
Nem féled csóró a törvényt?
Nem a szent új mechanizmust?
Szédült roma, nem érzed-é:
jogod van a boldogságra! —
vakerál a humanista
böfögve, míg a sorsod szánja.
— Nem menti, ne mentegesse
hadova a hibás Kákót.
Éhes volt: húsz forintjáért
lecsapott egy piás csávót . . .
— Csepuró-bűnök tanyája,
figurás szidalmak tárgya:
kosz-paplanos cigánytelep,
rakás gyerek jut egy ágyra.
Ördögöt rajzol a mécs-láng;
zümmögő távvezetékek
alatt ma is huhogva jár
kísérteni a rossz-lélek.
. . . Küskökény felügyelő úr
— szerelmetes fegyverével —
sárban guggoló putriban
Kákóját meglelte, éjjel.

Reszketve szól:
„Rabló Kákó,
ne reszkessél, ha rád nézek!"
(Fenn, az égen cudar-drága
delta-szárnyú vadászgépek . . .)
Szólott:
„A törvény nevében
Ön kövessen!"
Jaj, de merre?!
Körülvették a cigányok
sírva, kérve, majd perelve.
— Szivarozó apró purdék,
felügyelő úr, Küskökény
bokáját ne rugdaljátok!
Verejték buggyan üstökén . . .
Megrugdosták, leköpdösték
ezeréves gyűlölettel;
Küskökény felügyelő úr
tűrte — mennyit tűr az ember!
Ki volt jobban megijedve —
nem tudhatja azt az ég sem,
talán csak én — ám a komám
nem áztathatom el mégsem . . .
Fut a kocsi, fogy a benzin,
s magyar valag alá való
pamlagán a rohanásban
felzokog az alávaló.
Zokog, hogy a zokogással
Küskökény lelkére hasson,
jajgat, hogy a jajgatással
zsaru-szívet megszakasszon.
Küskökény felügyelő úr
vigasztalná, csak szabódik,
facsarodván szíve, torka
szánalomtól aszalódik.
Sajnálata bús-iszonyú.
Nézte, tág szemet meresztve:

s Küskökény felügyelő úr —
majdnem szélnek eresztette! . . .
— Én tán elengedtem volna,
bár bűnnel nem kokettálok . . .
Ugye, kövér testvéreim,
galamblelkű proletárok?!

(1968)

A KÖLYÖKÉRT

Lásd: az össznépi tévémackó
ezeregyszer ágyába mászik.
Becsukja önmagát az ember.
Párnázott közönyén a másik
dörömbölhet: magába zártan
sunyít, tűnő idillbe fullad;
kívülrekesztve mások gondját,
szidott jelent, feledett múltat.
S míg filmre-szabott banditákért
szurkol emésztve — féltve őrzött,
libaként hizlalt csemetéjét
altatják új típusú nörszök.
(A gyermek álmában mezítláb
futkározik s talán utálja
a háztól-házig Chevroletet;
kacagva száll sárga tujára,
magát fülig bemaszatolja,
undorral gondol a nagyokra.)
Krimit nézve szellent a polgár,
s illúziói transzparense
recsegve törik darabokra.

Intézetből szökik a csitri,
kocsit áhít éretlen teste:
az úrvezető vigyorogva,

készségesen szállítja Pestre!
Tizennégy éves. Negyven évnyi
fásultsággal kuncogva várja
az üzletet: a kopasz ürge
milyen sóderral tér a tárgyra.
Tizennégy éves. Ötvenedszer
szökik, segítik visszatértét
ötvenedszer. Az okos felnőtt
szuszogva tapogatja térdét.
S míg zsenge mellét markolásszák,
a kocsi ülésén az árva
rágógumit és cigit áhít,
és arra gondol, arra gondol:
FOGOTT-E ÚJ PALIT MAMÁJA!
És az össznépi tévémackó
ki tudja, hányszor, ágyba mászik.
Tévé előtt horkol a polgár,
s nem tudja: gyermek éjszakázik,
csavarog vagy bandákban kószál.
Pincékben alszanak vagy lopnak,
vagy lelkük kedves szóért szűköl:
ENGEM A FELNŐTTEK
SZERETNEK,
CSAK APÁM ÚJABB CSAJA
GYŰLÖL!

Virágot árulnak s forintért
letörlik szégyenlős cipődet.
A pincér is forintra gondol,
míg únottan átlépi őket.
ENGEM A FELNŐTTEK
SZERETNEK —
a felnőtt is forintra gondol:
a link dohányra. — KIS CSALÁDOM
OTTHON SZUNYÁL, CSAK
EGYSZER ÉLÜNK!
S igazi „magyar úrként" tombol.
ENGEM A FELNŐTTEK
SZERETNEK!

Szeretik-é a Tetováltat,
kinek mellén „Fradi" a jelszó,
s csenevész hátán cowboy vágtat;
jobb öklén: „Üss!" a tetoválás,
— szegénykém, tizenhárom éves —
sovány bal karján: „Bűn az élet",
hasán tussal kiverve: „Éhes".
Hasán tűvel kiverve: éhes! —
meghallod-é idilli társam,
derűs atya: a Tetovált ék
tizen tipródnak egy szobában!
Meghallod-é büszke családfő,
amíg titkolt nőddel cicázol:
VESZÉLYBE KERÜLHET
A MEGHITT
ÍGY VAN-ÍGY LESZ CSALÁDI
JÁSZOL!

Szólok hát, az EGÉSZÉRT szólok,
rossz példákon el nem időzöm,
hisz szép az újkori gyerekkor,
jóízű örömeit őrzöm.
Szólok hát — mert a srácot féltem:
ne legyen „jövőnk szemefénye"
dolláros mukik matracává,
kivénhedt buzik csemegéje!
Szólok hát — mert a jövőt féltem:
hülyék példája, hogy ne tessék
követendőnek — és a gyermek
szülők által se fertőztessék!
EMBER legyen, ne VAD, ki végül
„gondviselőjét" hazavágja!
Szóljon, pereljen hát a példa
a kölyökért: ne merüljék a
NEM-HIVATALOS alvilágba!

(1968)

HÉT-ÖTVENÖT

HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT JELENTKEZZ
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT VESZÉLY
HÉT-ÖTVENÖT FEGYVERT HASZNÁL
A TETTES
HÉT-ÖTVENÖT NYUGTÁZD A HÍRT
BESZÉLJ
HÉT-ÖTVENÖT: csak ez leszek ma éjjel,
HÉT-ÖTVENÖT! A rádió recseg,
s míg új parancsot nem szörtyög az éter:
hozzátok így kötődöm, emberek.
Jöttök velem.

A kocsi ablakából
látlak iramló, szép combú leány:
átfutsz az utcán, melled úgy ficánkol,
hogy futni hagynám érte valahány
prézli-vagányt, a markecost, a srenkert
(dáridózhatna sok lélek-topis . . .)
HÉT-ÖTVENÖT! — a Rend vagyok, kirendelt
védőtök: védem találkátok is;
mert szállodába — sajna — nem mehettek:
a zöldbe szólít végül véretek,
komoly kedvesed majd a fűbe fektet,
vigyázok rátok — ölelkezzetek
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT JELENTKEZZ
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT VESZÉLY
HÉT-ÖTVENÖT FEGYVERT HASZNÁL
A TETTES
HÉT-ÖTVENÖT NYUGTÁZD A HÍRT
BESZÉLJ
Jöttök velem.

Amott színházra várnak,
itt modern filmet kínáló plakát;
tömeg feszül a primőr sztriptíz-bárnak,
hol félig-kész test kelleti magát.
A szolíd család nyugovóra ágyaz,
míg kora-esti részeg ricsajok
feleselnek, s ha érdesebb a válasz:

kacarásznak a kóbor kis csajok.
Jöttök velem.
Ha köztetek csavargok,
gyalog-portyán — nem nyújthat ennyi színt
az utca, presszó, bár, hisz az acsargók
láttomra újra emberek megint:
a szajha szűzi kis pipire vált át,
a stricije: megkésett trubadúr;
a buzi: szelíd atya, s hogyha bántják
„festett fiá"-t — erkölcséért vadul
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT JELENTKEZZ
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT VESZÉLY
HÉT-ÖTVENÖT FEGYVERT HASZNÁL
A TETTES
HÉT-ÖTVENÖT NYUGTÁZD A HÍRT
BESZÉLJ
A nevem: zsernyák, kíber, zsaru, varga,
— az alvilági zsargon így becéz —
nevem: a csendes éjszakák nyugalma,
nevem féli a burjánzó penész;
és nevem után rikoltoz a sértett,
s ha semmi vész, az anyám istenit
tiszteltelti — pusztán a divat végett —
nevemre gyártja hülye vicceit.
Nevem: ó, hányszor sziszifuszi munkát
jelez: százágú, szőröző, konok
vizsgálatot: — vad bűnözők lebuktát;
nevem — egyszóval — biztonságotok.
S nevem: — hajaj, az elfajult vagánynak
kedves szülője nehogy fej legyen:
mert kölykéért a vadállat is támad,
harcol — de nekem is van gyermekem
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT JELENTKEZZ
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT VESZÉLY
HÉT-ÖTVENÖT FEGYVERT HASZNÁL
A TETTES
HÉT-ÖTVENÖT NYUGTÁZD A HÍRT
BESZÉLJ

Veszély — beszélj! — Szép melle volt a lánynak,
kísérje őt az örök szerelem,
mint én kísérem be a banditámat,
kit megnevelt a börtön-egyetem;
ki kis balhékkal lendült föl a pályán,
s most azt tudom . . . csak azt, hogy végül: ölt!
FEGYVERT HASZNÁL — te szent Belügy, mi vár
rám?:
megkönnyebbülne, ki eddig gyűlölt,
s hiszem, halálomat szívükre vennék,
akiket futni hagytam, a kevés . . .
Az Óberhé saját halottja lennék:
koszorúk, sortűz, előléptetés
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT JELENTKEZZ
HÉT-ÖTVENÖT HÉT-ÖTVENÖT VESZÉLY
HÉT-ÖTVENÖT FEGYVERT HASZNÁL
A TETTES
HÉT-ÖTVENÖT NYUGTÁZD A HÍRT
BESZÉLJ

Csúszik a fék. Sajog a fejem, lüktet
az orromban egy bolond pattanás.
Most erősítsük meg „hősi" szívünket . . .
Kimászni . . . a derekam! — itt a ház!
Csengő. Szabályzat-sasszé: oldalt lépni! . . .
Letartóztatni — ez a feladat.
Hónalj-táska: — üres! Az isten érti!:
a „jézuska" a fiókban maradt! . . .

HÉT-ÖTVENÖT! HÉT-ÖTVENÖT!
JELENTKEZZ!
HÉT-ÖTVENÖT! HÉT-ÖTVENÖT! BESZÉLJ!
HÉT-ÖTVENÖT! FEGYVERT HASZN
Nyugi . . . már nincs veszély!

— Bilincs kattan. Ez hát a legveszettebb?
itt vacog, s nyüszít, mint a megveszett eb.
Sajnálom is? — a fene tudja már . . .
Míg ti pihentek, mulattok, szerettek:

— harmadik műszak — rám új munka vár.
A fejem fáj. Viszi-e majd a balhét?
Miért oltott ki emberéletet?
— Úgy érzem, hátam szinte merő tajték.
Talán féltem. De ti ne féljetek!

(1968)

ÖNKÉNTESEK

A Budapesti Rendőr-főkapitányság bűnügyi önkéntes rendőreinek.

Kik önmagukban rendet teremtettek:
szolgálni készek mindnyájunk nyugalmát.
Önzetlenül — amíg a lanyha többség
seft után lohol vagy telkén kapirgál:
razziázik az angyalföldi öntő,
a mérnök, orvos, színész és tanár;
mikor parancsot továbbít a membrán:
nyugállományú rendőr ezredessel
kazánkovács indul az éjszakába,
mert virítnak a strici-valutázók,
futtatott kurvák részeget zsebelnek,
új taktikájú tranzit-bűnözőket
öklendezett fel a zsibbadt sötétség,
s mert meggyilkoltak megint valakit.
— A józan szigor láthatatlan vértjét
öltik fel naponta egyre többen:
akik a közöny langyos mocsarából
kéretlenül kilábaltak a partra,
hogy kesernyéssé váló napjainkat
sakál-bűnök tovább ne keserítsék,
kik meglepetten újra ízlelik
a tenni-képes közösség hatalmát.
Egy csoportban törnek a métely ellen:
a fogyasztói lét arany-penészes
ábrándjaitól megszédült brigantik

ragályos, rothadt dáridója ellen,
a bűn ellen, az aljas érdek ellen,
fegyverek ellen — fegyvertelenül.
— Ez lenne tán a jövendő csírája?
Hogy szolíd hivatalnok fegyverez le
késsel kaszáló, tomboló garázdát,
lakatos képes rablót tettenérni,
buszvezető fog áruházi tolvajt,
hogy nyiszlett taxis és vékonyka rendőr
— váll váll mellett — bírják megadásra
a géppisztolyos szökött banditát?
Az állampolgár tettre ébredése?
Ki dermedtségéből ocsudva tudja,
hogy vér-pocsétás, kergülő korunkban
EGYÜTT kell itt rendet teremteni!

(1979)

TŰZSZERÉSZEK

Mihaszna, gőgös kémények, falak,
szavatokra ha összeomlanak,
hogy a robajlón megtisztult terep
újnak, ifjúnak engedjen teret;
s mikor az ember ritka ünnepét
szivárványokká robbanó setét
vidítja s tűzből-szőtt csodákkal ámít
a rakéták lyuggatta égi kárpit:
kebelbéliként dörmögöm: derék!
Negyven éve, hogy titkos kötelék
fűz össze minket, mindennél erősebb:
gyerek-testem vért-lüktető, merő seb
emléke . . . kínok, mit nem tudnak mások,
ma is szilánkot szülő forradások,
s amit nem képes kifejezni szó:
a rettenet! A detonáció!

... Nagyítóért cseréltem. Ismeretlen
szerkezetként latolgattam kezemben.
Már túl voltam a tűzben megvadított
töltényeken; gránát-ügyekben itt-ott
„szakértőként" tisztelt a kilencéves
„sorvány" — hát büszkén piszkáltam a fényes
valamit, a háborúszagú dolgot.
Az osztály kinn, az udvaron zsibongott,
mikor hirtelen bekövetkezett!
Csak cafatokban lógó két kezet
láttam s a vért, a vért, mit nem felejtek!
— S mert csonkán is vadóc maradt a gyermek:
(a határ telve: bomba, akna, lőszer!)
már titeket lestelek akkor ősszel,
hogy mint szeditek össze a temérdek,
gyerekekre leskelő sanda rémet.

Ó, micsoda kötelék! Éveken
keresztül hittem azt, hogy énnekem
köszönhető, hogy VAGYTOK!
„A szerencse
szárnyán hírem eljutott Debrecenbe,
onnét meg Pestre megtelefonálták,
hogy egy kis kölyköt szétvágott a gránát,
hogy jobb kisujja eltűnt, messzeszállott,
hogy lázálmában iszonyúkat látott,
hogy lila vadhús fészkelt a sebébe,
hogy kötszerét a doktor csak letépte!
— Ne keserítsen több anyát a bánat:
hát küldjünk oda gyorsan katonákat!"
Kamaszként is tartott e kötelék.
Lestem tovább: lőszerek tömegét
mint győzitek? És azt is észrevettem,
hogy félelem sosincs a szemetekben,
sem a robot unalma, kényszere,
sőt mintha épp kihívás fénylene
és szenvedély, ha a bombát, a bestét,

mint ismeretlen asszony drága testét
kerítitek csapdába: titkait
simogatva-kutatva, mint akit
nem durva mód hódítasz, hanem ésszel;
körülbabrálva könnyű, pille-kézzel,
értőn, megadja majd magát hamar!
Ha durva vagy: véged! Halálra mar!

S ha felnőttként ma, ötvenévesen
a munkátokat újra meglesem,
a kötelék él, csak tartalma más:
a művészetté érett hivatás
csodálatától már örök marad.
— Mit tettetek négy évtized alatt!
Hány milliószor győztetek, barátom,
a rejtőzködő robbanó-halálon!
Hősi halottak emlékével élve
ma is hányszor indultok bevetésre!
A kamasz-látta szép bomba-babák
mára, fertelmes, rücskös, vén banyák,
a békés napok paplana alól
ma is kibuknak orvul valahol:
míg egyszer hídláb botlik bennük másszor
munkagödörből, markolókanálból
röhögnek ránk, s mi futunk: jöjjetek!
Fogjátok be a ragyás szörnyeket!
Hisz élnek még és él bennük a töltet,
s ha nem vigyáztok ránk:
még ma is ölnek!

(1985)

PITYERI HARCKOCSIZÓ

(Részletek)

(Az eskü)

Kinőtte szinte köntösét a város;
mint szép kamaszlány, díszbe öltözött,
szűk lett az utca lobogós, virágos,
kíváncsi-szemű házai között . . .
Az ünnep ritka, furcsa íze reszket
a szívben, aztán: perdülő dobok,
trombitaszó — s a helyőrségi ezred
eskütételre felsorakozott.
— „Ott a fiam! A negyedik! De megnőtt!"
— A szülőkben is nő a lámpaláz . . .
— „Nagyanyám is eljött! — a barna kendőt
figyeld — pssz! — Hősök, jön a szent fohász!"
Idétlen most a vicc — s komolyra szeppen,
kisfiú lesz a legnagyobb vagány.
Körül a téren — talán soha szebben —
tündököl rájuk valamennyi lány.
. . . Vezényszó! — Szemük keményen tekint fel,
s fegyverre feszülnek a tenyerek.
*Vigyázz*ban állnak, szemben szüleikkel,
(mamák szerint még ma is gyerekek).

És eskü zeng: „. . . *A dolgozó magyar nép fia . . .*" — egy kis srác int a tribünön;
szétnyílna már a felhőkkel takart ég,
úgy harsogják a fiúk: „. . . *esküszöm!*"
— Óh, mennyi gond, féltés okozta könnyek,
aggódás, míg a gyerek nagyra nőtt:
sírnak a mamák — így az öröm könnyebb;
nem takargatják ezredünk előtt . . .
És zeng tovább: „. . . *Esküszöm, hogy hazámat életem árán is . . .*" — most végtelen,
nagy, belső kényszer fűtné az apákat
fiúkkal szólni: „. . . *megvédelmezem.*"

— „Csak erre nézne" — suttogás; a lányok
szoknyáján végigtapogat a szél:
„... *és férfiasan harcolok* ..." — ti, vágyott
kis nők, most néktek nem terem babér ...
— S akik felnőtté itt a téren érnek,
mondják, mondják az Eskü szövegét;
egyre tisztábban szólnak a legények,
(szülők szemében: növő csemeték).

„... *Példaadóan viselkedem, és a*
fegyelmet ..." — „Hej, ti példás harcosok":
— a parancsnok már mosolyogna — „példa",
„példaadóan"; hol áll a konok
szőke? — „körülte mennyit állt a cécó:
fogda, megértés, parancs, emberi
türelem kellett, míg használt a szép szó:
a hadsereg nem buli-galeri!"
„... *a népi vagyont* ..." — nézd, a kinti körben
mintha fehérré lenne hirtelen
több sanda arc —: s ezer torokból dörren,
hogy: „... *megőrzöm és megőriztetem.*"
... És minden apró nyűg, egyéni érdek
megsemmisül: a felnőtt kamaszok
mondják büszkén — már egy a szív s a lélek,
hogy: „... *becsülettel élek és halok!*"

(Ballada
egy vén T—34-ről)

A sor végén, a kecsesen lapos
tankok mögött, mint keménykalapos,
hetyketartású vén szaki figyel,
hogy ultramodern gyermekeivel,
utódaival mi minden csodát
mívelnek még a tömzsi katonák.
Míg régi véres csatákon mereng:
dugattyúit kipárnázza a csend.

A béke csöndje furcsa néki tán;
a nyugalom, s az olajos, vidám
srácok, akik az ifjúság jogán
úgy becézik csak: öreg csotrogány.
Gránátütötte sebektől ragyás,
páncéltestén száz görcsös forradás...
Martinok tüzétől mentette meg,
s tartotta itt az óvó kegyelet!

Ha a tétova újonc vezetők
évente egyszer körülveszik őt,
köpenye mögé másznak, s tágranyílt
szemmel számolják horpadásait.
S mert babrálgatnak fogantyúival:
úgy véli, régi parancsszó rivall;
feldübörög a gépi akszakáll,
s nyikorogva a betonplaccra áll;
motorja bárha köhécselve húz;
(hej, kopott csapágy, hej, te rozsdacsúz):
tereplegyűrő kedve ébredez:
egy ijedt legényt bal térdére vesz,
és öregesen (nem így egykoron!)
csak körbecsoszog a tankodromon.
A harckocsizás fortélyaira
oktat ma is a vén vasparipa!
„Legendás harcok, tipratő halál
tanúja, vénség, obsitos batár,
nyugállományú kedves ócskavas;
koporsó, derék védőpajzs, ravasz
stratégiákon ékütő, kevély
dübörgő fegyver — és szelíd szekér,
melyen a fáradt, megtört katonák
mentek előbbre, országokon át...
Fogadj magadba..."
— így dünnyög talán
a tankba mászva hősöm, katonám.
1935 — kopott
cirill betűk és karcolt dátumok;
Kurszk 43 — Berlin 45!

„Kik ültek már e botkormány mögött?
Fiatal srácok? Meglett emberek?
Gyávák vagy vidám győzhetetlenek?
Élnek-e, vagy pár betűtöredék
őrzi a hősi halottak nevét?
... De *súlyba* minden régi krónika;
mozgás Öreg, az oktatóm *pipa*.
A kormányrúdon feszül két kezem:
lovagoltass meg csúzos térdeden!
Bátran döcögtess — félre áhítat —
mint nagyapák kis unokáikat.
Te múzeumba vágyó gépezet:
idézd hajdani harci énedet;
idézd meg azt a győztes rohamot,
a száguldást, az őrült iramot ...
De *utoljára* idézd így nekem,
s amit idéztél, többé ne legyen!"

— S fiúk, nézzétek, megmozdul a gép,
kehes motorja túrázik elébb,
majd nagyot lódul! — Hű, a mindenit! —
feledi zörgő ízületeit,
és fut — dehogy fut: rohan — megremeg
iramától a gyakorlóterep.
És rohan, és a régi, friss acél
rugalmassága benne visszatér!
Rohan, megújult tonnás tömegén
bukfencet hányva ünnepel a fény.
„Hajrá, öregcsont! Harci riadó!"
S száguld: fájdalmas harmónikaszó
akkordjaitól ámul a határ;
s röpül, esetlen, lánctalpas madár,
röpül, *azért is:* — ilyen madarat
nem láttak még a magyar ég alatt!
— Röpül! Idézve régi hősöket:
felhők fölé röpíti hősömet! ...

— Nem ócskavas még! — így mentette meg,
s tartotta itt az óvó kegyelet!

(1967)

(Részletek)

(Summa)

Vándorlok, mint a céhlegények.
Cipzáras iszák vállamon.
Iszákos! — kancsal vélemények
fricskáit rég nem fájlalom.

Vándorlok, bárhogyan neveztek,
s titkaitokat ellesem,
míg mások tisztséget szereznek
bütykölgetve, kényelmesen.

— Induló göncömet s a csizmát,
overálra cseréltem át;
nyúztam köpenyt, mocskosat,
tisztát,
lakkcipőt és egyenruhát.

Etettem martinkemencéket.
Belém mart az esztergapad.
Őszintének nevelt az élet
vándorló éveim alatt.

Kit bánt: a múltról más mit állít,
míg kencéli ifjúkorát?
Én hittel sirattam el Sztálint
bömbölő hangszórókon át.

Népet műveltem. Vasat hordtam.
Téregettem művészeket.
Huszonöt brigád tagja voltam.
Felhergelt kormányrendelet.

Újságokhoz is elvetődtem,
lettem „izgága" munkatárs,
igaz szívvel, szidott időkben,
dacból, hogy fakult a varázs.

Ültem tankokban, „terep-helyen",
a hajrát nyögte fenekem,
s amikor páncélba fejeltem:
sajgott . . ., de megérte — nekem.

Borzalmát rámtestálni várt a
nem-hivatalos alvilág;
ha rettentett csavargók átka,
ösztönöztek avas viták:

hogy: öröklött, hogy: társadalmi,
hogy: mindig más a felelős;
a rosszat miért kell takarni,
ki a gazember, ki a hős?

Munkásőrruhában — ha kellett —
árvizeken gázoltam én.
Gunnyasztottam pilóták mellett,
helikopter fedélzetén,

míg lenn az őrült ár tarajlott,
fenn: lélek-ázott emberek;
vén céhlegény, néztem e harcot:
ez az igaz dal, a Remek!

Zuhant velem a *szimulátor,*
kezem billentyűt nem talált,
s átéltem — földön szállni bátor —
a szörnyű, *elképzelt* halált.

De aztán játszhattam az éggel:
felszálltam hőlégsugaras,
Napot kergető harci géppel!
. . . Majd *mély*-re váltott a *magas:*

Szerelem, szétrobbant szivárvány:
gőzétől elapadt szavam.
Szesszel szított halotti máglyán
aztán elégettem magam.

*

Kilincstelen szobám falára
drótháló szabdalta a fényt;
s hajdú ősök vérének hála:
megleltem a régi legényt,

a józan céhlegényt — s poromból
feltámadtam, mert így muszáj!
Nem tudom még: hogyan dorombol,
vibrál a lokátor-sugár;

miért hódít a nagy sebesség
veszélye, mint a szerelem:
fiunk könyörgi, hogy bevessék
s a szédült éggel egy legyen,

lehet merész pilótalélek,
csak egyszer tévedhet — szelíd
pacsirták, tolvaj seregélyek
földhöz verik, megölhetik.

Miért: elúszó milliárdok,
ha űrbe-lőtt, fürkész szemek
keringnek, minden titkot látók:
erődet, esettségedet?

Béke-é a Béke, bölcs nyugvás,
vagy időt nyerő hadova?
Mit tart a Seregről a munkás,
s a munkásról a katona?

— És nem mondtam el annyi mindent,
hogy krónikási mániám
kedvtelve kísérti az istent,
díszsírhely nem fog várni rám;

nem mondtam el: mért nem marasztalt
érdek-füttyre forgó fotel,
egy-két olajszagú vasas dalt —
amit csak én mondhatok el:

céhlegények-utódja-vándor,
mindig-más-göncbe-öltözött,
akaratlan-is-koordinátor
szerszámok s fegyverek között.

(„Ez nem az ön SZINT-je . . .")

Dús hazánkban
túl frivolnak
tűnhet, és
egy-szem ügynek
ez a kedves
tüntetés.
Legyen frivol:
az a bánat,
az a kár:
hogy magányos
forradalmár
Aladár!
Oly időkben
mikor jópár
jómadár
impotens lesz,
ha nem autón
mórikál.
(No, nem saját
kordén akar
szállani:

az a menő,
ha a „szekér"
állami.)
Ilyet tenni!!!
(Aladárunk
bár fejes:
léte miatt
halovány a
„káderes".)
Nos, egy reggel
ez az égi-
meszelő,
pincéjéből
öreg bringát
szed elő.
Csinosítja,
pampucolja:
szép legyen,
s úgy repül a
HIVATALBA
délcegen.
Nadrágszárát
„ziherájsztű"
tűzi át,
karcsapással
indexeli
az irányt.
FŐHIVATAL:
hívságosság
teteje:
infarktust zúg
szöszmötölők
serege.
Szív-tájéka
egy csapásra:
deres tél,
fiók mélyén
kopasz szobrot
keresgél!

Mer: *borzalom,*
mert az: merő . . .
proletár,
ahogy befut,
ahogy stoppol
Aladár!
— Biciklijét
a főnöki
fekete
kocsik közé
parkírozni
teszi be!
Tettét tömeg
s egy főfejes
is lesi,
aki kedvenc
pilótáját
keresi.
Szava szakad,
nyög: „Ez már sok!
ez . . . azér' . . .
ez nem . . . az ön
szintje!" — csuklik
s elalél.
Ali nézi:
alélt főnök,
még olyat!
Rikkant: „Kocsim
fogyasztása:
két konyak!"

Látom azt a
bicajt s lelkem
énekel:
éj-fekete
„Mercik" között
egy „Csepel"!

S én kérdezem,
mielőtt még
kérdenék:
dús hazánkban
mi bolondabb:
mínusz
vagy
plusz
két kerék?

(Magyar partizánok)

Zöld alagút, zöld magányból
feketéllő földi felhő:
szerelvényünk ablakában
karistol a Brjanszki erdő.

Nyolcvanezer partizán lép
sötétjében láthatatlan,
menetel a rengetegben,
támad, törleszt száz alakban.

Épít partizán-országot,
lomb-égboltút, nyír-határút:
ide tart a kóbor harcos,
a megkínzott, az elárvult.

Nyolcvanezer partizán lép
a vadonban s — ha morajlik —
múltba tűnő énekükből
ismerős nóta is hallik:

Fjodorovnál, Szaburovnál,
Kovpak apó seregében:
magyar ének! Bár *poszáta,*
áttör a rengeteg-éjen.

Halálhozó felderítők,
magyar partizán aknászok
nótáznak a sűrű mélyén.
Hányan? Én sok százat látok.

Ki válaszol: hová lettek?
Milyen sírhant borul rájuk?
Hazatértek? s most e vonat
polcán alszik unokájuk?

Békés harcra készülődik,
magyar rakéta-tüzérként,
Európa határán túl
ott szerezni hadi élményt,

ott, ahol tán dédnagyapja
forradalmár kardja hagyott
emléket . . . A szabadságért
hol nem harcoltak magyarok?

Zöld alagút. Zöld magányban
feketéllő földi felhő:
emlékeim ablakában
karistol a Brjanszki erdő.

(Magyar Emlékmű Habarovszkban)

Az Amur zúg vagy klarinét rivall?
A Halál-árok mártírjaival
folyó fölé gyűl tizenhat zenész:
kegyetlenül lemészárolt magyar.

. . . Parádéztak a kozák ördögök
a három halom városa fölött.
Foglyuk tizenhat katona-zenész.
„A cári himnuszt játsszátok, dögök!"

— Ki tudja, tettük mit takarhatott:
az Internacionálé jutott
eszükbe csak, vagy — coki félelem —
szívük is e kottára dobogott?...

és *csak-azért-is* ezt harsogta szét?...
— Elsőnek (hírlik) a bőgős fejét
szelte le szablya — tört ütem után
konok himnusszá szítva a zenét.

Aztán egyenként. Aprózva a kint.
Lassan. Fehérek szokása szerint.
Míg zúg az Amur s halkul a zene:
egy híján ölve, megtiporva mind.

Már egy szál hang szól. *Kalmikov* vadul:
lendül a penge — visszavág a húr,
és szakadékba hull a hegedű.
Kapja, forgatja, viszi az Amur.

S a meggyalázott fát az Óceán
tovább dajkálja hullám-taraján.

*

(Epilógus)

Hegynek aprócska, túl magas halomnak,
ám korgó mélyét sejtve: óriási.
Sziklás kobakján ernyőként feszülnek
radar-hullámok titkos glóriái.

— Úgy nyílj meg föld-mély: sivatagi lőtér
pora patinázta be engedélyem —,
s fenntartód küld, a termelő civil, hogy
biztos békét *tudjon,* ne csak reméljen.

Mert fenn, a világ tikkadt félelemmel,
rémhírrel, bajjal szennyezetten hallgat;
nyílj meg számukra föld alatti forrás:
hír-szomjuk enyhítsd, adj nekik
hatalmat,

erőt adj nekik, erőt, elviselni
az őrült muszájt, s hogy ne rágja méreg
agyukat, mikor kirezdülni látszik
álnyugalmából a vad hadi mérleg!

— S tárul a föld-mély, kódjelek parancsa
nyit rácsot, páncéltorlaszokat lódít;
Vergilius Danténak hajdanában:
halk tiszt mutatja bugyrok folyosóit.

Utunkat halvány katonák vigyázzák,
száz-száz lépcsőt számlál haladva
lábunk,
zümzüm-zene, s a legmélyebb
bugyorban,
a béke roppant termére találunk,

a biztonság védelmi csarnokára.
Időm sincs, hogy belépni tétovázzam:
bírói pulpitus, katedra-sor, vagy
mi int felém, vibráló félhomályban?

Katedrák. Igen. És mögöttük sorban,
örök-éberen ülnek a tanárok,
professzorok a légtér-tudományban.
Előttük: légi folyosók, határok,

gépek, viharok jeleit vetítik
zöldben derengő, hálós plexitáblák,
szivárvány-görbék, koordináta-rácsok:
hogy az éter híreit megszitálják.

E zöld homályban nincs titka az égnek:
vízügy, zsaruk, trágyások szöcske-nyája,
utasszállítók bálna-vonulását —
mindent jelez, terel, rögzít e tábla.

Szuperszonikus, lángcsóvás vadászok
életvonala hajlik araszolva.
Ég rendje! Ország-világ légi rendje!
A testület fegyelmez — az a dolga.

Jelek mögött nők ringó sziluettje:
lányok, anyák fülhallgató-fejékkel,
a vége-sincs leckéket közvetítik:
általuk ért szót a magas a méllyel.

Rajzolnak: és színek kereszteződnek:
vörös, kék, sárga át a tejfehéren;
talán kedvesük röpte tükröződik
vonalak, számok fonák erdejében.

— Katedrák csúcsán figyel a Parancsnok.
Szeme: lokátor-láncok össz-sugára;
füle: hír-rendszer, döntését segíti
helyzetek villám-kapcsolású tára.

Kezében páros korbács — visszavágni;
jobbja: repülőezredeknek inthet;
balja: rakéták célra-fordulása,
elrettenteni ellenségeinket.

Kígyó-gerincű mikrofonok lesnek
összehangoló, döntnöki szavára.
Ugrásra kész telefonfalka kushad
körötte, hogy szándékát kitalálja.

TELEFONOK! — Lehet, közöttük
hallgat
a Forró Drót vörös leágazása,
mely beteg bolygónk testére fonódik
csillapítón, ha szökne már a láza;

s perel Hadisten-Elektronikával,
ügyel öngyilkos kondenzátorokra,
kábel-póráz a Rémet visszafogni,
kergült agyaktól ha felbátorodna.

— Moraj vegyül a zümmögésbe, csendes
parancs röpül az ég felé a mélyből,
vonalak, számok újulnak, s a halk tiszt
beszél a Forró Drót történetéről:

Hogyan alkotta meg a józan szükség,
hogy többet ér, mint millió lokátor,
hogy hang-szivárvány-ív a két világ
közt . . .
Hűvös szöveget küldtek odaátról,

még próbaképp. S *Csehov* felelt a
szürke
szavakra . . . hökkent csend követte,
s késve
Edgar Poe szép, sejtelmes válaszával
indult a két világ vetélkedése!

És *Turgenyev* halk, finom mondatára
replikázott a cserfes Huckleberry;
miféle kényszer, lelki vágy parancsa
késztette őket íróval felelni,

a hadművészeket, az élet-oltás
— akárhogyan — de felkent művelőit?
Groteszk csoda: a beosztott stratéga
regényt szemelget, lírán művelődik!

S az emberélet bölcs köldökzsinórján
vád helyett béke száll versekbe szőve:
Whitman kozmikus, ujjongó dalára
Puskin: „Nagybátyám elvek jámbor
őre . . ."

Szép kábel-költemény!
E lenti csarnok
ma még valóság, s az, tisztek figyelme:
tapad a táblán, élesülve minden
azonosíthatatlan légi jelre.

Hisz kozmoszt vadít, úgy emelkedik
már
a vad SPIRÁL, a kényes hadi mérték!
Mert élnek még, kik egy rohadt
paranccsal
eme végső szálat is elmetélnék!

(1978)

TARTALOM

Kazi bátyám 5

Egy munkásőrre 7
Fényecske 7
Tizenhárom vörös-őrök 8
Árvízi töredék 9
Dicsértessék 16
Hajóépítők 17
A Rend modellje 18
Híd 19
Bizalom 20
Értő bíráim ti lehettek 20
Tanuló munkások 22
Sólyatéri tél 24
Víztorony 26
Hegesztők 26
Hajó-dicsérő 28
Géppuskás angyal 29
Ballada a Csendes Bádogosról 31
Halasi karácsony 36
Gorombakovácsok 38
Részletek
Kazi bátyám 57
Békességet! 59
Bonyolult a világ 62
A Vajda Fája 63
Orenburgi szonettkoszorú 64
Bányászok 73

Fegyvertestvérek 77

Naiv ének Küskökényről 79
A kölyökért 81
Hét-ötvenöt 84
Önkéntesek 87
Tűzszerészek 88
Pityeri harckocsizó 91
Részletek
Tűzpecsét az égen 95
Részletek

ISBN 963 326 897 4

Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó
A kiadásért felel: Németh M. László igazgató
Nyírségi Nyomda, 0012
Felelős vezető: Jáger Zoltán igazgató
Nyíregyháza, 1988
Felelős szerkesztő: Tabák András
Műszaki vezető: Jordán Gusztáv
Műszaki szerkesztő: Cimpián Péterné
Terjedelem: 5,53 A/5 ív Példányszám: 5000
20 (1580) Zi 1057-f-8889

21 Ft